

1. EVOLUCIÓ POLÍTICA

1.1. El retorn de la monarquia borbònica

a) EL FINAL DE LA REPÚBLICA

1874, 3 de gener: un cop d'estat, protagonitzat pel **general Pavía**, posa fi a la I República presidida en aquell moment per **Emilio Castelar**.

- S'estableix un **govern provisional format per una coalició de Monàrquics Progressistes i d'Unión Liberal**, presidits pel General Serrano.

1874, 29 de desembre: un altre pronunciament militar, liderat pel general **Martínez Campos**, restableix la Monarquia.

b) EL MANIFEST DE SANDHURST

Després de la revolució, des de l'exili, **Isabel II** abdica a favor del seu fill el 1870 perquè pugui regnar, però la corona l'ocuparà **Amadeu I**.

- El Príncep estudiava a l'acadèmica militar anglesa de **Sandhurst**, on es prepara per ser el nou rei. Allà coneixerà de primera mà el **sistema constitucional britànic**.
- El seu tutor, **Antonio Cànovas del Castillo**, **polític moderat**, prepara el retorn del jove rei.

1874, 1 de desembre: MANIFEST D'ALFONS XII

Es fa públic un manifest d'Alfons XII, on explica que si retorna a Espanya implantarà el **model constitucional britànic**, caracteritzat per l'**estabilitat política i l'ordre social**.

1875, gener: ALFONS ÉS PROCLAMAT REI

Després del pronunciament de Martínez Campos del desembre de 1874, Alfons torna a Espanya rebut enmig d'aclamacions populars i és proclamat rei.

c) EL SISTEMA DE CÀNOVAS

Antonio Cànovas del Castillo idearà un nou model polític amb l'objectiu de renovar el liberalisme i superar els problemes de la monarquia d'Isabel II: **el caràcter exclouent dels partits, l'intervencionisme de l'exèrcit i els enfrontaments polítics**. Establirà el **bipartidisme inspirat en el model anglès**:

- **Partit Conservador** (antics moderats) i **Partit Liberal** (progressistes i unionistes)
- Aquests partits s'alternaran pacíficament en el poder, deixant al marge l'oposició.

d) LA CONSTITUCIÓ DE 1876

La Constitució de **1876**, de caràcter conservador, tenia l'objectiu que els dos partits poguessin governar de manera estable sense haver de canviar-la cada cop que un nou partit arribava al poder.

Els principals elements de la Constitució eren:

- aplicació restrictiva o permissiva dels drets, depenent dels governs
- sobirania compartida entre les Corts i el rei
 - el rei, com a moderador, cap de l'exèrcit i elector del cap de govern
 - Corts bicamerals, amb un Senat, posseïdors de la funció legislativa
- sufragi a decisió del govern
- el reconeixement del catolicisme com a religió oficial
- caràcter centralista del sistema

- **Forma d'estat:** monarquia constitucional liberal
- **Forma de govern:** bipartidisme polític. L'oposició queda al marge del sistema.
- **Sufragi censatari** restringit al 5% de la població
- **Confessionalitat** catòlica
- **Declaració de drets** limitats per la llei
- **Poders de l'estat:**
 - **Executiu** en mans del govern amb el rei, amb amplis poders per a la monarquia
 - **Legislatiu:** Corts bicamerals, on només el Congrés és elegit, mentre que el Senat és nomenat pel rei
 - **Judicial:** tribunals

1.2. El sistema polític de la Restauració

a) FINAL DELS CONFLICTES

Alfons XII (el Pacificador) posa fi als dos conflictes que tenia Espanya en aquell moment:

ELS CONFLICTES ARMATS

- La **III guerra carlina (1872-76)**. La derrota posa fi a la via armada del moviment carlí, i a partir d'ara optaran per la **via política**.
- La **insurrecció cubana (1868-1878)**. Aprofitant la crisi política que viu Espanya, Cuba inicia el **procés d'independència (Guerra dels Deu Anys)**. El règim de la restauració l'aturarà amb promeses de major autonomia, però l'incompliment dels acords farà que el conflicte torni a esclatar a finals de segle.

ELS CONFLICTES SOCIALS

Un dels objectius principals del Règim de la Restauració serà **mantenir l'ordre social** mitjançant mesures de **control de la població i de l'oposició política**.

Les mesures de control social seran:

Protagonisme de l'exèrcit

- L'exèrcit i la guàrdia civil seran **els grans pilars del règim**.
- El govern els donarà recursos econòmics i poder públic. Amb l'exèrcit a favor seu, el règim evitarà **pronunciaments militars** que posin en risc l'estabilitat política, i a més **mantindrà controlada la població**.

Limitació dels drets socials

- Limitació de la llibertat d'expressió a través de la **censura de premsa i dels drets de reunió**
- Prohibició del **dret de vaga i de manifestació**
- Eliminació de **l'oposició política**

b) BIPARTIDISME I TORN DE PARTITS

ELS PARTITS DINÀSTICS

El sistema de la Restauració consistia en l'existència de dos **partits fidels al règim**, els anomenats **partits dinàstics** (monàrquics).

Els dos partits s'alternaven en el govern de manera **pactada i pacífica**, establint un sistema de torns per assegurar **l'estabilitat política**. Quan acaba el període de mandat d'un partit se simula una crisi, es convoquen eleccions i llavors el substitueix l'altre.

D'aquesta manera, s'evitava que un dels partits **monopolitzés el poder**, a la vegada que impedia el pas de **partits aliens al règim** (republicans i carlins).

El bipartidisme es basa en dos partits:

- **Partit conservador** (presidit per Cánovas del Castillo, representa la dreta moderada i defensa les tradicions)
- **Partit liberal** (presidit per Sagasta, representa el sector progressista, i defensa les reformes socials i la monarquia més democràtica)

Tots dos partits tenen molts punts en comú:

- Representen la minoria propietària de terres, la burgesia industrial i l'exèrcit.
- Defensen la Monarquia, la Constitució, el Liberalisme, l'estat centralista i l'Església.
- No es tracten de partits de masses, sinó de **partits de notables** (líders polítics amb les seves respectives clienteleles, òrgans de premsa i suports locals).

EL TORN DE PARTITS

1875: Comença governant el **partit conservador** de Cánovas, i s'aprova la **Constitució de 1876**.

1881: el substitueix el **partit liberal** de Sagasta, que introdueix el **sufragi universal masculí** a les eleccions municipals. Gràcies al frau electoral es pot donar dret a vot sense posar en perill el sistema.

1885: mor Alfons XII i els dos partits signen el **Pacte de El Pardo**, donant suport a la Regència de Maria Cristina.

1885 i 1890 governen els liberals i apliquen diverses reformes:

- **Llei d'Associacions** de 1887, per la qual es poden presentar a eleccions els partits de l'oposició.
- **Sufragi universal masculí** dels majors de 25 anys a les **eleccions generals**.
- nou **Codi civil**
- **Llei del jurat**

1897: Cánovas és assassinat per un anarquista.

c) CACIQUISME I FALSEJAMENT ELECTORAL

El sistema de la Restauració es mantenia gràcies al **caciquisme**, és a dir, la presència de persones amb poder econòmic a cada poble (els cacics).

- Els **cacics** solien ser membres de l'aristocràcia rural o funcionaris (secretaris, advocats...). Tenien una forta influència sobre la societat, mitjançant **coaccions i accions fraudulentas**, com ara realitzar tràmits burocràtics (informes, certificats...).
- N'hi havia dos tipus:
 - **caciquisme persuasiu** (obediència al cacic com un fet normal)
 - **caciquisme coactiu** (fer servir mesures administratives i fer ús de la força pública o les *partides de la porra*).

A canvi d'aquests favors orientaven el vot i manipulaven els resultats electorals.

- El procés de preparació de les eleccions començava amb **l'encasellat**: el Ministeri de Governació emplenava les caselles corresponents als districtes electorals amb els noms dels candidats que el govern tenia previst que sortissin elegits. Posteriorment, el governador civil de cada província buscava l'acord amb els cacics per aconseguir **ajustar els resultats electorals a les instruccions rebudes**.
- Per aconseguir els resultats previstos es recorria al **frau o manipulació electoral**, conegut com a **tupinada**. Es compraven vots, s'inclouïen vots falsos i era freqüent que en el cens hi figuressin difunts.

1.3. L'oposició al sistema

a) EL REPUBLICANISME

El final de la I República i la instauració de la monarquia borbònica suposen una forta repressió cap al moviment republicà, especialment el federal. La derrota de 1873 va comportar una divisió dels diferents sectors republicans.

REPUBLICANS UNITARIS

- El **Partit republicà Possibilista** d'Emilio Castelar acceptarà el sistema de la Restauració.
- El **Partit Republicà Progressista** de Manuel Ruíz intentarà accions violentes i insurreccions armades contra la monarquia, però fracassarà i el partit es desintegrarà.
- El **Partit Republicà Centralista** de Nicolàs Salmeron serà el nucli de l'oposició republicana centralista, i acabarà encapçalant la coalició **UNION REPUBLICANA** a les eleccions generals.

REPUBLICANS FEDERALS

Després de la desfeta de la República Federal patirà una divisió interna. A finals de segle tindrà una forta implantació a Catalunya. A la mort de Pi i Margall el 1901 pujaran altres líders: Josep Ma Ribot i Valentí Almirall.

b) EL CARLISME

Després de la derrota de la III Guerra Carlina, aquest grup conservador optarà per la via política i abandonarà la via armada.

1.4. La Guerra de Cuba

a) CAUSES

Cuba forma part de la Corona espanyola des del descobriment d'Amèrica. De Cuba Espanya importa tabac i sucre. A partir de mitjans de segle XIX la major part de les exportacions cubanes van als EUA.

1878: acaba l'intent d'independència amb el compromís de l'estat espanyol de donar major autonomia a l'illa i reconèixer els mateixos drets que al territori peninsular (**Conveni de Zanjón**)

1888: s'aboleix l'esclavitud però queden aturades la resta de reformes.

1891: l'estat espanyol augmenta els impostos aranzelaris (**Aranzel Cànovas**) dels productes que Cuba importa d'altres països com EUA, generant gran malestar a l'illa i a EUA, que adquiria bona part dels seus productes.

1893: el Pla de Reformes Colonials, elaborat pel ministre Maura, és rebutjat a les Corts.

b) PROCÉS D'INDEPENDÈNCIA

1893: apareix el **Partido Revolucionario Cubano**, liderat per José Martí, amb la intenció de declarar la independència.

1895, febrer: té lloc el **Grito de Baire**, insurrecció armada dels **mambises**, revolucionaris cubans. Cànovas envia l'exèrcit comandat per **Martínez Campos**.

- S'estableix una forta repressió, dirigida pel general **Weyler**, contra rebels i camperols per evitar una altra revolta. **Comença la guerra.**

1896: Filipines s'afegeix a la rebel·lió. A l'illa s'havia format la **Lliga Filipina**, fundada per José Rizal, que exigia l'expulsió dels espanyols i la confiscació dels latifundis.

1897: mort de Cànovas. Sagasta busca una **solució pactada**, concedint l'autonomia de l'illa, el sufragi universal i l'autonomia aranzelària. Els independentistes, amb **ajuda dels EUA** rebutgen les reformes i continuen la lluita.

- Espanya va enviar gairebé 200.000 soldats a l'illa, molts dels quals van emmalaltir o morir a causa de les malalties tropicals i la manca de serveis sanitaris.
- Les **classes populars** a Espanya rebutgen la guerra i s'oposen a les quintes, ja que els **fills de la burgesia** poden comprar l'exempció d'anar a la guerra.

c) FINAL DEL CONFLICTE

1898, abril: els EUA envien a la Havana el cuirassat **Maine**, que explota causant la mort dels tripulants. EUA responsabilitza Espanya i li fa un ultimàtum per abandonar l'illa, però Espanya no renuncia. EUA, durant la presidència de **McKinley**, li declara la guerra, que tindrà dos fronts: Cuba i Filipines.

- Espanya és derrotada a les batalles navals de **Santiago** (Cuba) i a la de **Cavite** (Filipines).

1898, desembre: es signa la **Pau de París**, per la qual Espanya ha d'abandonar les darreres colònies: Cuba, Puerto Rico i Filipines, que passen a ser un protectorat dels EUA.

1.5. La crisi de 1898

DESASTRE DEL 98. La derrota en la guerra va comportar una commoció moral col·lectiva, que contemplava el panorama d'un imperi derrotat i d'un país en crisi.

GENERACIÓ DEL 98. La derrota colonial va obrir un període de pessimisme, reflectit a la literatura amb la **Generació del 98**: reflexió crítica sobre l'endarreriment d'Espanya respecte d'Europa. Defensaven que Espanya necessitava una regeneració moral, social i cultural.

REGENERACIONISME. Políticament apareix el Regeneracionisme (intents de regenerar el país), posant en evidència els vicis polítics del sistema de la Restauració: crisi d'estat.

REGIONALISME. A Catalunya va agafar força el moviment Regionalista (antecedents del Nacionalisme), seguint l'exemple emancipador de les colònies.

2. SOCIETAT I MOVIMENT OBRER

4.1. De la societat estamental a la societat de classes

a) LA NOVA ORGANITZACIÓ SOCIAL

Amb la desaparició de l'absolutisme les lleis estableixen la igualtat jurídica, de manera que es posa fi als privilegis de la noblesa i el clergat.

Amb la revolució industrial apareixerà la **societat de classes**: rics (burgèsia, que té el poder econòmic) i pobres (proletariat industrial, pagesos i treballadors urbans).

Les classe mitjana serà la **petita burgesia urbana** (professions liberals: funcionaris, advocats, metges, professors..)

b) ELS NOUS GRUPS DIRIGENTS

La **burgèsia** és la nova classe dirigent de l'etapa industrial. El seu poder econòmic és degut a:

- Compra de terres desamortitzades
- Inversions industrials (especialment a Catalunya)

A partir de 1833 els governs liberals estaran controlats per la burgesia.

c) LES CLASSES POPULARS

Són classes analfabetes, sense recursos econòmics ni accés a la política.

- menestrals artesans
- treballadors de serveis (criats, treballadors urbans...)
- obrers industrials (proletariat)
- pagesos (molts dels quals són jornalers, sobretot al sud de la península)

El **proletariat industrial** apareix a mitjans de segle XIX amb les primeres fàbriques. Són mà d'obra assalariada, amb condicions laborals dures i salari que no permet la subsistència familiar.

- És habitual el treball infantil a partir de 7 anys.
- Gran discriminació de gènere (les dones cobraven la meitat que els homes)
- No hi ha subsidis d'atur i seguretat social.

4.2. Les teories socialistes

a) LES TEORIES SOCIALISTES

El Socialisme apareix de forma simultània a França i a Anglaterra entre el 1830 i el 1840. Apareix com a reacció crítica davant les repercussions socials de la revolució industrial, i també com a alternativa ideològica al pensament burgès liberal, ja que aquest no defensa els interessos de les classes populars.

Socialisme UTÒPIC: crear comunitats ideals (comunisme)

- Posa de manifest les condicions de vida de la classe obrera. Critica el sistema capitalista, el qual consideren imposat i no pas elegit democràticament. Estan en contra de la propietat privada, que consideren la causa fonamental dels grans desequilibris entre les classes socials.
- Creen models teòrics de comunitats ideals on s'hi barregen activitats agrícoles i industrials.
- Primeres aplicacions en la realitat: Tallers Nacionals de França (Louis Blanc), a la revolució del 1848.

Socialisme CIENTÍFIC: dictadura del proletariat (marxisme)

- És la teoria del socialisme defensada per **Karl Marx (1848: Manifest comunista)** com a crítica i alternativa al capitalisme. S'anomena científic perquè parteix del capitalisme i presenta, pas a pas, la manera de substituir-lo pel comunisme.

Socialisme LLIBERTARI: destruir l'estat i eliminar l'autoritat (anarquisme)

- Aquest corrent de pensament apareix de forma simultània al socialisme científic, i esdevé el sector radical i crític als plantejaments de dictadura del proletariat desenvolupats pel Marxisme.

b) LA I INTERNACIONAL

Marxistes (comunistes) i anarquistes s'enfrontaran ideològicament als Congressos de la **I Internacional (AIT)**, fundada a Londres el **1864** amb l'objectiu d'organitzar el moviment obrer internacional.

A Espanya arribaran delegats obrers representants de totes dues ideologies. L'anarquisme tindrà influència a Catalunya, Andalusia i València. El marxisme tindrà influència a Madrid.

4.3. Les primeres organitzacions obreres

a) EL LUDISME i el MUTUALISME

- **LUDISME.** En la dècada de 1820, el Ludisme (Ned Ludd) va ser la primera expressió de rebel·lia obrera contra la introducció de màquines, a les quals s'atribueix la responsabilitat de la pèrdua de llocs de treball. Les accions ludistes consistien en cremar o destrossar màquines. L'incident més rellevant serà l'incendi, l'agost de 1835, de la fàbrica Bonaplata.
- **MUTUALISME.** El primer associacionisme obrer neix en forma de Societats de Socors Mutus. Mitjançant una petita aportació (quota) els obrers rebien una ajuda en cas d'atur, malaltia, i si es produeix la defunció de l'obrer, la família cobra una quantitat.

b) EL SINDICALISME

Les primeres associacions sindicals es va formar a Catalunya cap el 1840. La primera és la **Societat de Teixidors de Barcelona**, vinculada a l'Associació Mútua de Teixidors de cotó. Els primers sindicats són federacions d'oficis de cada sector.

La forma de lluita sindical serà la vaga.

- L'associacionisme obrer serà il·legal menys durant els períodes de govern progressista i democràtic.
- Els conflictes més importants seran la vaga de les selfactines el 1854 i la vaga de 1855 (1a vaga obrera de l'estat).
- La tornada dels moderats prohibirà totes les associacions obreres i reprimirà els obrers.

c) LES REVOLTES PAGESES

Els jornalers del camp a Andalusia patien una greu situació de fam i misèria a causa de la desamortització de Madoz, que havia fet passar la majoria de les antigues terres comunals a mans privades.

Protagonitzen a mitjans de segle una onada de manifestacions i d'accions violentes: crema de camps i bestiar. El 1885 té lloc a Andalusia, Aragó i Castella un moviment d'ocupació de terres. Entre el 1861 i el 1867, 600 pobles es revoltien i formen un exèrcit de 10.000 homes. També apareix el bandolerisme. Aquest moviment es va estendre i serà durament reprimat.

4.4. L'Internacionalisme obrer durant el Sexenni

a) SOCIALISME UTÒPIC I REPUBLICANISME

El Republicanisme recollirà en el seu programa idees del Socialisme Utòpic, difós cap a la dècada del 1830.

- Cooperativisme (Fourier)
- Igualtat social (Saint Simon)
- Federalisme (Proudhon)

La classe obrera catalana i els jornalers andalusos donaran suport a aquest corrent polític. Figures importants són **Felipe Monlau**, **Abdó Terradas**, **Narcís Monturiol** i **Joaquín Abreu**.

b) L'ANARQUISME

LA FEDERACIÓ REGIONAL ESPANYOLA DE L'AIT

La revolució de 1868 permet que arribin a Espanya les idees socialistes i anarquistes. Aquest mateix any, un enviat de l'AIT, **Giuseppe Fanelli**, va crear a Madrid i a Barcelona els primers nuclis de la Internacional. Va difondre els ideals anarquistes, cosa que va fer creure als afiliats espanyols que aquest era el programa oficial de la I Internacional.

El 1870 es reuneix a Barcelona un Congrés Obrer que dona pas a la **Federació Regional Espanyola de l'AIT**: la FRE, amb 89 delegats, 74 dels quals són del tèxtil català (Les tres Classes del Vapor, Teixidors...)

Acords del Congrés de Barcelona:

- Afiliar la FRE a l'AIT
- Via de l'apoliticisme; sindicats (vinculació al moviment anarquista)
- Forma de lluita: la vaga

Durant la República, la FRE participà activament en el manteniment de la República Federal. Els sindicats catalans donaren suport al model federal de Pi i Margall, mentre que els sindicats valencians optaren pel moviment cantonalista.

b) EL SOCIALISME

LA NOVA FEDERACIÓ MADRILENYA (1971)

La major part de sindicats eren anarquistes, llevat de Madrid, que, per influència del gendre de Marx (**Paul Lafargue**), van formar la **Nova Federació Madrilenya (NFM)**, que més endavant donaria pas al PSOE.

Les vies de lluita socialista seran la política i la sindical.

4.5. Anarquisme i socialisme durant la Restauració

a) LA REPRESSIÓ

Després el fracàs de la I República, el moviment obrer fou durament reprimint pel govern de la Restauració. Els sindicats continuen la lluita de manera clandestina.

b) EVOLUCIÓ DE L'ANARQUISME

La repressió política sindical va fer que adoptés un gir cap als sectors més radicals. Va aparèixer el terrorisme obrer o propaganda pel fet, amb accions violentes dirigides contra els pilars bàsics del capitalisme: l'Estat, la burgesia i l'Església.

1881: la FRE reapareix amb el nom de **FTRE (Federació de Treballadors de la Regió Espanyola)**, per adaptar-se a la nova legislació, que prohibia els partits internacionals.

- **1881-1890: ETAPA SINDICAL.** Via pacífica, vagues i manifestacions.
- **1890-1897: ETAPA TERRORISTA**
 - Influències de les tesis de l'anarquista Kropotkin, divulgades per l'italià Malatesta. Els sindicats pacífics se separen de la FTRE (és el cas del sindicat català Les Tres Classes del Vapor)
 - 1883: Fets de la Mà Negra (associació secreta que provoca incendis i assassinats). 1892: Atemptats a Andalusia. 1893: Bombes a Barcelona: contra Martínez Campos, el Liceu i l'església (processó de Corpus)
 - 1897: Cánovas del Castillo és assassinat per un anarquista italià.

El **1890** es va celebrar per primera vegada l'**1 de maig** com a dia internacional del Treball, que commemorava la repressió a Chicago dels treballadors condemnats a pena de mort el 1886.

L'1 de maig de 1890 hi va haver diverses manifestacions obreres a tot l'estat demanant la jornada laboral de 8 hores.

c) EVOLUCIÓ DEL SOCIALISME

La Nova Federació Madrilenya també va reaparèixer després de la repressió inicial, sota el nom de **Agrupación Socialista Madrileña**, el **1879**, sota la direcció de Pablo Iglesias (es considera la fundació del PSOE)

- La tendència de la ASM fou marxista.
- Les vies de lluita van ser la sindical (UGT) i la política (PSOE)

El **1888**, durant l'Exposició Universal de Barcelona, es va constituir el PSOE i la UGT (Unió General de Treballadors, com a sindicat obrer marxista), i el socialisme s'estengué des de Madrid cap al País Basc i Astúries.

El PSOE no passava dels 10.000 afiliats, mentre que la UGT ja en tenia uns 46.000.

3. ECONOMIA

3.1. Evolució demogràfica

a) EL CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ

Durant el segle XIX es produeix a Europa un fort creixement demogràfic a causa del manteniment d'una **natalitat elevada** i a una **disminució de la mortalitat**.

- **ESPANYA** passa d'11 milions a **18 milions** a finals de segle.
- A **CATALUNYA** el creixement és més elevat: es passa de **0,9 milions** a **1,9 milions**.

Les causes del creixement van ser:

- la desaparició de determinades **epidèmies**
- la millora de la **dieta** i l'expansió d'alguns conreus com el blat i la patata.
- així i tot, el creixement era més baix que a Europa, a causa de la **taxa de mortalitat infantil** i de les guerres Carlines

b) LES MIGRACIONS

Creixement de les ciutats i èxode rural:

- Ràpid procés d'**urbanització**. Migracions de camp a ciutat i d'interior a costa.
- **Madrid** creix com a **centre polític**. **Barcelona** creix com a **centre industrial**.

Migracions transoceàniques:

- Procedents sobretot del **nord** (Galícia i Astúries) amb destí a **Sudamèrica**.

3.2. Transformacions de l'agricultura

a) LES REFORMES AGRÀRIES

Les **desamortitzacions progressistes de Madoz i Mendizabal (1855)** comporten:

- Abolició dels **senyorijs feudals** i dels **drets eclesiàstics**.
- Les terres expropiades eren subhastades i venudes, de manera que l'estat liberal en treia beneficis. Gràcies a això, es van atenuar els problemes de la **Hisenda pública**.
- Aquestes terres les comprava la **burguesia** (militars, funcionaris i comerciants), que volia treure'n beneficis ràpids sense arriscar-se en grans inversions. Així es va consolidar la **propietat privada** i la terra es va transformar en una **mercaderia**.
- Els pagesos no tenien accés a la propietat de les terres i havien de treballar-les com **arrendataris o jornalers**. El suport pagès a la causa carlina és degut al descontentament amb el govern liberal.
- La conseqüència més important va ser un **augment important de la superfície conreada**.

b) EL CREIXEMENT DEL SECTOR AGRARI

A **ESPANYA**, el major creixement es produeix en els **cereals**, i ja no caldrà la importació d'altres països.

- s'estén el conreu de **blat de moro** i de la **patata**
- la **ramaderia ovina** pateix un retrocés, mentre que la **porcina** augmenta

A **CATALUNYA**, l'augment del producte agrari va ser el resultat de:

- l'**especialització** en un producte i la **intensificació** de l'ús del sòl
- obres d'irrigació com el Canal d'Urgell

Els productes més importants van ser:

- La **vinya (conreus vitícoles)**, per fer vi i aiguardent. Va constituir el motor principal de l'agricultura, especialment a partir del moment en què la fil-loxera va envair França.
- Les **oliveres** i els **arbres fruiters**

c) EL PROBLEMA DE L'ESTRUCTURA DE LA TERRA

L'estructura de la terra (minifundis al nord i latifundis al sud) va dificultar un augment de la productivitat.

- Als **minifundis**, la producció era insuficient per alimentar una família, el que va obligar molts pagesos a emigrar
- Als latifundis s'invertia poc en les terres, els sistemes de conreu eren tradicionals i treballats per mà d'obra barata, ja que els propietaris prioritzaven obtenir beneficis fàcilment.

A Catalunya, l'expropiació de les terres no va generar grans alteracions en l'estructura de la propietat, ja que anteriorment la propietat latifundista, nobiliària i eclesiàstica no tenia gran pes, i perquè els contractes a llarg termini (**emfiteusi**, **rabassa morta**) havien permès als pagesos tenir el domini de la terra sense ser-ne propietaris.

- **emfiteusi**: contracte pel qual algú té a perpetuïtat una terra mentre ell o els seus successors paguin un cens periòdic al senyor
- **rabassa morta**: contracte de conreu pel qual se cedia una parcel·la a un pagès (rabassaire) perquè hi conreés vinyes. El contracte es mantenia mentre les vinyes fossin vives.

3.3. La industrialització

a) LA INDÚSTRIA A CATALUNYA

La indústria cotonera i les màquines de vapor:

- El procés de mecanització comença a la fàbrica **Bonaplata** de Barcelona (**1832-1833**). Va ser la primera fàbrica que funcionava amb vapor.
- L'Espanya Industrial Societat Anònima Tèxtil va ser fundada a Madrid el 1847, però amb la fàbrica a Barcelona.
- La mecanització va suposar una disminució notable dels costos i dels preus de venda, cosa que va solucionar els problemes d'escassetat de mà d'obra a causa de la Guerra del Francès.
- Els preus més baixos van estimular la demanda, que va comportar una fase de creixement del sector tèxtil, només interrompuda per la Guerra de Secessió americana, a causa de les dificultats dels empresaris per proveir-se de matèries primeres.
- Així i tot, a partir de l'any 1874 va començar una nova fase expansiva marcada per la mecanització del teixit, la renovació de l'estructura industrial, la creació de nombroses societats per ampliar capitals i l'extensió de la mecanització al sector de la llana català.

Els límits de la indústria tèxtil (l'escassetat de carbó i la debilitat espanyol) van portar a la creació de colònies industrials i de l'adopció d'una política proteccionista:

Les colònies industrials:

- A Catalunya no hi havia prou carbó per construir més fàbriques de vapor, per tant es va haver de buscar l'aprofitament dels salts d'aigua (fàbriques hidràuliques) sobretot del Ter i del Llobregat.
- Les colònies industrials eren petites ciutats enmig de l'entorn rural, on la fàbrica i els habitatges obrers eren la característica principal. També hi havia la residència de l'amo, l'església i l'economat o botiga de queviures.
- El moviment obrer a les colònies estava menys organitzat que a les ciutats a causa de la desconexió dels obrers amb altres fàbriques.

La política proteccionista:

- La superioritat anglesa en els preus i en el control del mercat va obligar la indústria catalana a protegir la seva producció (política proteccionista)

La diversificació industrial:

- El predomini de la indústria tèxtil no impedia el desenvolupament d'altres sectors. Per això, a finals de segle es van iniciar dues indústries pioneres: l'electricitat i la telefonia.

b) LA INDÚSTRIA A ESPANYA

La **siderúrgia**, el sector que va acompanyar el sector tèxtil en la implantació de la indústria moderna, va estar molt lligada al desenvolupament de la **mineria de ferro i del carbó**.

- Des del punt de vista econòmic hi ha dos requisits per convertir-se en una **potència siderúrgica**: **abundància de carbó i demanda dels productes de la indústria**.
- La zona que va convertir-se en símbol de la siderúrgia fou **Biscaia**. Es va consolidar l'eix comercial entre **Bilbao i Cardiff**, basat en l'exportació de mineral de ferro a Gran Bretanya i la importació de carbó gal·lès als forns bascos.
- Entre 1874 i 1914 hi va haver una **expansió minera**. Les causes eren:
 1. Augment de demanda internacional
 2. Avenços en les tècniques d'explotació
 3. Legislació minera 1868
 4. Endeutament crònic de la Hisenda espanyola
- Per tal de disminuir el dèficit crònic de la Hisenda espanyola, l'explotació de les mines les realitzaren companyies estrangeres (Compagnie des Mines de Huelva, 1855).
- Durant les dues últimes dècades del segle es van constituir les grans empreses siderúrgiques basques: el 1880 l'empresa **Altos Hornos de Vizcaya** va construir diversos alts forns, i el **1882** es va crear la **Sociedad Anónima Altos Hornos y Fábrica de Hierro y Acero de Bilbao**.
- El desenvolupament de l'acer anglès fou el principal factor de l'auge de la mineria de ferro. El **convertidor Bessemer**, que fabricava acer en sèrie a partir d'un lingot de ferro, va estimular la demanda de ferro.

La mineria del **carbó** es va desenvolupar a **Astúries** i va anar estretament lligada a les **ajudes de l'Estat**, ja que el carbó era d'escassa qualitat i els costos d'extracció, elevats.

3.4. Canvis econòmics

a) EL FERROCARRIL

Llei general de ferrocarrils (1885)

1. Estructura radial, amb centre a Madrid (es va consolidar un estat centralitzat)
2. Diferència de l'amplada de vies amb Europa (15 cm més grans, Espanya 1,668mm, Europa 1,435mm) per tal d'augmentar la potència de les locomotores i superar pendents més pronunciats
3. La construcció la van realitzar les companyies, que rebien una subvenció del govern.
4. Autorització a les companyies per importar lliures d'aranzels els materials utilitzats en la construcció ferroviària.

b) LES DIFICULTATS DEL MERCAT

A causa de l'amplada de les vies i de l'estructura radial:

- No van quedar comunicades les regions amb una economia més dinàmica.
- Va haver dificultat d'intercanvis amb Europa, ja que per passar la frontera calia un transbord, cosa que comportava un augment de costos i temps.

c) L'AUGMENT DEL COMERÇ EXTERIOR

Dues grans etapes:

- la primera (1815-1850) va ser de creixement modest, però sostingut
- la segona (1850-1900), de major augment per influència de l'expansió internacional.
 - navegació potenciada per l'energia del vapor
 - increment de les exportacions (oli i vi) i importacions (cotó)

d) HISENDA, BANCA I DINERS

El 1845, el govern va impulsar una reforma fiscal per eliminar les exempcions dels privilegiats.

Els nous impostos no incloïen les rendes personals (treball i capital), l'Estat no va aconseguir augmentar la recaptació, i per tant van perpetuar del **dèficit d'hisenda** i va **augmentar el deute públic**.

1. EVOLUCIÓ POLÍTICA

1.1. La crisi de la Restauració

a) EL REGENERACIONISME

És un corrent polític i ideològic que té per objecte intentar regenerar Espanya de la crisi en la qual es troba immersa. Ja ho havia proposat Valentí Almirall anteriorment, però la idea partirà dels plantejaments següents del polític **Joaquim Costa**.

Objectiu:

- Fomentar la riquesa del país (proteccionisme industrial i reforma agrària).
- Escolarització pública (posar fi a l'analfabetisme)
- Oblidar glòries passades per part de l'oligarquia (església, exèrcit i terratinents)

El **general Polavieja** va escriure un manifest a favor de les reformes d'Espanya (1898).

El 1902 Joan Maragall escriu l'**Oda a Espanya**, que es considera el primer text regeneracionista.

1902: Alfons XIII puja al tron

REFORMES DELS GOVERNS REGENERACIONISTES

1. Govern Silvela (1899-1901)

Govern conservador que intenta un programa de reformes. Augmenten els preus dels productes de primera necessitat i crea nous impostos per aturar la crisi.

La burgesia catalana estarà en contra dels pressupostos generals de l'estat, i es neguen a pagar els nous impostos (**tancament de caixes**: boicot a la recaptació fiscal). El govern decideix embargar i empresonar els morosos. Es declaren **vaga general** i **l'estat de guerra**. Finalment el govern dimiteix. El **1901** es va reprendre el torn dinàstic.

2. Govern Maura (1904-1909)

El conservador Antonio Maura intenta fer una revolució o reforma àmplia de l'estat des del mateix govern. És l'anomenada **revolució des de dalt**, sense comptar amb el poble, per impedir una revolució social. Es basa en la **massa neutra**, una nova classe política que fins aleshores havia estat indiferent a la participació política.

Reformes de Maura:

- nova **Llei electoral** i **Llei de Reforma de l'Administració local** (més autonomia per als Ajuntaments) per posar fi al frau electoral i integrar el catalanisme.
- dret de vaga (limitat). Pretén sufocar una revolució social, fent concessions al poble.
- **Institut Nacional de Previsió** (creació d'assegurances per als obrers)

- control de l'ordre públic i repressió obrera.

Dimiteix després de la **Setmana Tràgica**.

3. Govern Canalejas (1910-1912)

Després de la Setmana Tràgica pujarà al govern el liberal Canalejas, que portarà a terme les següents reformes:

- reducció d'impostos sobre el consum
- llei de reclutament obligatori, a través del sorteig (**Llei de lleves**). Els fills de les classes benestants també hi estaran obligats.
- regulació de les condicions laborals obreres
- finançament propi dels Ajuntaments
- **ley del candado**: limita l'establiment de nous ordres religiosos
- vist-i-plau al projecte de **Llei de Mancomunitats** de províncies.

Canalejas serà assassinat el **1912** per un anarquista. Després de Canalejas, el sistema de torns de partits entrarà en crisi.

b) LES FORCES D'OPOSICIÓ AL SISTEMA

Carlins (ara es diran jaumistes, ja que donen suport a Jaume de Borbó). Creen el Requetè: organització paramilitar, i el **1919** el **Partido Católico Tradicionalista**.

Republicans espanyols:

- **Unión Republicana** (Salmerón)
- **Partido Reformista** (Azaña): Futura Izquierda Republicana
- **Partido Radical** (Lerroux)

Partido Republicano Radical

Fundat el **1901** per un periodista andalús instal·lat a Barcelona: **Alejandro Lerroux**.

- Organitza les meriendas fraternales i las Casas del Pueblo. Fa mítings per buscar suport popular.
- Farà creure als obrers que el nacionalisme és un moviment exclusivament burgès.
- Promou la creació de **Solidaritat Obrera**: Unió dels partits obrers contra els partits conservadors.

Bases ideològiques:

- Defensor dels obrers
- Anticlericalisme
- Antinacionalisme
- Demagògic i incitador de les revoltes

Partits i sindicats obrers:

- **PSOE** (Pablo Iglesias)
- **UGT** (Largo Caballero)
- **CNT** (Salvador Seguí, Àngel Pestaña, Joan Peiró)

Partits nacionalistes:

- **La Lliga Regionalista**: Conservadors i burgesos. Monàrquics. Diari: La veu de Catalunya. Líders: Francesc Cambó i Enric Prat de la Riba.
- **Republicans (UFNC: Unió Federal Nacionalista Republicana)**. Tenen diari propi: El Poble català.
- **CADCI** (Centre autonomista de dependents del Comerç i de la Indústria). Té caràcter nacionalista i mutualista
- **PNV** (Euskadi)

1.2. Setmana Tràgica

a) ANTECEDENTS

1. Solidaritat Obrera

El **1902** s'organitza una **vaga general** contra els efectes de la crisi.

El **1909** es funda **Solidaritat Obrera**, aglutinant el Moviment obrer socialista, Lerrouxista, i anarquista, amb uns 15.000 obrers en total.

2. La crisi del Marroc

En plena crisi colonial prèvia a la 1ª Guerra Mundial, el **1906** el **Marroc** es converteix en un protectorat francoespanyol.

Maura, president del govern, intentarà aprofitar aquest fet per refer-se de la pèrdua colonial del 1898, i inicia l'**extracció minera a la zona del RIF**. La població rifenya s'hi oposa i Maura respon enviant-hi tropes. D'entre els cridats a files hi ha reservistes casats amb fills, mentre que els fills dels rics es lliuren del reclutament. Creix el **sentiment impopular contra la guerra del Marroc i Maura**.

b) FETS

1909, 26 de juliol: es convoca una **vaga general a Barcelona** i és durament reprimida per Maura.

1909, 27 de juliol: la situació es radicalitza i s'organitzen **barricades** al carrer. Masses incontrolades comencen a **cremar edificis religiosos**. Maura decreta l'**estat de guerra** i envia tropes provinents de València. Les tropes disparen contra la gent, entre la qual hi ha dones i nens que protestaven contra la guerra.

Solidaritat Obrera, encapçalada per **Lerroux**, dirigeix els fets. Les consignes són:

- **Antimilitarisme**
- **Anticlericalisme**

Davant la impossibilitat de lluitar contra l'exèrcit, la ràbia es gira contra els convents i escoles religioses. En total se'n cremen uns 70 en una setmana.

L'acció de l'exèrcit deixa prop de **90 morts i molts ferits**.

c) CONSEQÜÈNCIES

- **REPRESSIÓ MOLT DURA.** El govern de Maura aplicarà una repressió molt dura: detencions, desterraments, i afusellaments. Una de les víctimes és el pedagog **Francesc Ferrer i Guàrdia**, fundador de l'escola Moderna (laica).
- **FOCUS EN ELS ANARQUISTES.** Lerroux, instigador de l'anticlericalisme, no serà jutjat, ja que la repressió recaurà sobre els anarquistes.
- **REORGANITZACIÓ DE L'OPOSICIÓ.**
 - **Dissolució de Solidaritat Catalana**, a causa del suport de la Lliga al govern en la repressió obrera.
 - Creació del **Partido Reformista**, partit republicà de caràcter moderat.
 - Increment de l'anarcosindicalisme.

1.3. La crisi de 1917

a) LA 1a GUERRA MUNDIAL

Durant la **1a Guerra Mundial (1914-1918)** l'actitud del govern espanyol fou de **neutralitat**, tot i que hi haurà partidaris de cada bàndol: **aliadòfils** (liberals d'esquerra i republicans) i **germanòfils** (conservadors, militars, aristòcrates i la Lliga).

Aquesta neutralitat afavorir un període d'expansió, ja que Espanya es convertir en subministradora de productes agrícoles i industrials a les potències bel·ligerants. Van ser anys de bons negocis i ràpids i fàcils.

Un altre fet a destacar de la 1 Guerra Mundial fou l'**esclat de la revolució russa el 1917**. El triomf del **comunisme** donarà força al moviment obrer.

b) LA CRISI DE 1917

CRISI POLÍTICA

Per una part, les organitzacions sindicals convoquen una **vaga general** el març per protestar per l'encariment dels productes de primera necessitat. Per l'altra, els militars que estaven en desacord amb el sistema d'ascensos dels oficials s'organitzen en unes **juntes de defensa**.

Davant la crisi que viu el país el govern Dato decidirà **suspendre les Corts**. La Lliga convoca **el 5 de juliol de 1917 l'Assemblea de Parlamentaris**, una reunió de diputats a l'Ajuntament de Barcelona, assumint el paper de reformar l'estat.

Acords:

Dato (que havia format govern el **1913**) prohibirà l'Assemblea i els parlamentaris es traslladen al Parc de la Ciutadella, i el govern hi envia la **guàrdia civil**. Comença la **resposta popular**.

CRISI SOCIAL

La CNT i UGT convoquen una vaga general entre el **13 i el 17 d'agost** en suport als diputats de la Ciutadella. La Vaga comença al **sector ferroviari** i s'hi afegeixen els altres sectors. **L'exèrcit reprimirà durament els obrers**.

CONSEQÜÈNCIES DE LA CRISI

- **separació Lliga i obrers**: la burgesia veu amb temor la mobilització obrera
- **1918: Francesc Cambó** de la Lliga entra com a **ministre del govern liberal** de García Prieto. Els republicans ho consideren una traïció
- **1921**: apareix el **Partit Comunista (PCE)**, com una escissió radical del PSOE.

1.4. La crisi entre 1918-1923

a) AGITACIÓ SOCIAL. EL PISTOLERISME

CRISI ECONÒMICA. La fi de la guerra i la fi de la demanda va acabar amb l'eufòria econòmica i desencadenà una forta crisi (tancament empreses, atur, desocupació).

- per mantenir els beneficis, es van pujar els preus, mentre que el poder adquisitiu de les famílies va disminuir
- a partir del 1920 van tornar a pujar les importacions de maquinària i matèries primeres, cosa que va acabar generant un dèficit comercial

1918: CONGRÉS A SANTS. Després de la repressió del 1917, la CNT celebra un **Congrés a Sants** i decideix crear els **Sindicats Únics**: agrupen tots els obrers d'un ram.

- Un dels líders era **Salvador Seguí** (El Noi del sucre), que representa el sector moderat.

1919: VAGA DE LA CANADENCA. Els obrers de la fàbrica hidroelèctrica **La Canadencia** es declaren en vaga. Els altres sectors s'hi afegeixen.

- la reacció de la burgesia davant la mobilització obrera serà crear la **Federació Patronal**. Un dels acords és la tècnica del **locaut** (tancar fàbriques i deixar obrers sense feina ni salari. Al cap d'un temps la reobren).
- els empresaris creen el **Sindicat Lliure**, que organitza obrers contra obrers, però en realitat el que farà la burgesia serà llogar **pistolers a sou** per tal que matessin els líders sindicals. Es cometen assassinats sense que la policia intervingui, o fins i tot ho justifiqui (**Llei de Fugas**: simulen la fuga de sindicalistes per disparar-los per l'esquena).
- Moren assassinats **Salvador Seguí** i **Francesc Layret**.

Trienni bolxevic. Entre el **1918 i el 1921** es produeixen mobilitzacions al sud d'espanya, sobretot a Andalusia, Castella-la-Manxa i Extremadura. S'exigia el **repartiment de terres per als pagesos**, seguint l'exemple de la **Revolució russa**.

Les revolucions inclouen **l'ocupació de terres**. El govern va donar una resposta molt repressiva, declarant l'estat de guerra, empresonant els líders pagesos i il·legalitzant les organitzacions obreres.

Clima de guerra civil. L'exèrcit aprofita el context de caos per fer un **cop d'estat feixista** a l'estil de la Itàlia de **Mussolini (1922)**. A Alemanya, mentrestant, **Hitler** lidera el **Partit Nacionalsocialista Obrer Alemany**, d'ideologia feixista.

b) LA DESCOMPOSICIÓ POLÍTICA. GOVERNS DE COALICIÓ

A causa de la fragmentació dels partits dinàstics, es va recórrer a la fórmula de **governos de**

concentració entre dinàstics, reformistes i la Lliga, cosa que no va tenir èxit.

El més important dels governs de concentració va ser l'anomenat **Govern Nacional**, presidit per Maura, i que incloïa el catalanista **Francesc Cambó** com a ministre.

Entre 1917 i 1923 hi va haver **14 governs diferents**, però cap va durar més de vuit mesos. Aquests governs inestables sovint no tenien prou majoria per aprovar els pressupostos i havien de recórrer a mesures d'excepció (governar a base de decrets-llei, suspendre les garanties constitucionals i dissoldre les Corts).

Quant a Catalunya, el **1919** es va presentar a Madrid un **projecte d'Estatut**, que proposava una constitució pròpia, un parlament elegit per sufragi universal i àmplies competències a la nova administració catalana. Però aquest projecte va ser **mal rebut** a Madrid i a tota Espanya. Amb l'augment de les tensions socials a Catalunya, la Lliga va decidir donar suport al govern de Madrid i va **ajornar el projecte**.

c) EL PROBLEMA DEL MARROC. LA DERROTA D'ANNUAL

El **desastre d'Annual** va ser una derrota militar davant fets rifenys comandats per Abd-El-Kreim prop de la localitat d'Annual, el **22 de juliol de 1921**. En total, hi va haver més de **tretze mil morts** en l'exèrcit espanyol, comandat pel general Silvestre.

Aquesta derrota va provocar un impacte terrible en l'opinió pública, que ja era contrària a la guerra, hi va haver grans protestes i els diputats republicans i socialistes van reclamar al Parlament l'abandonament del Marroc.

Es va constituir una comissió d'investigació, presidida pel **general Picasso**, per posar de manifest la **corrupció i la ineficàcia** de l'exèrcit espanyol destinat a l'Àfrica.

1.4. La dictadura de Primo de Rivera (1923-1931)

a) LA DESCOMPOSICIÓ DEL SISTEMA DE LA RESTAURACIÓ

CRISI SOCIAL

Entre el 1898 i el 1931, la tensió social va ser constant. La resposta habitual dels poders públics era detenir els dirigents obrers, tancar els diaris, suprimir les organitzacions obreres i utilitzar la força pública (Guàrdia Civil) per restaurar l'ordre als carrers. Si la Guàrdia Civil es veia desbordada, s'arribava a declarar l'estat de guerra i aleshores intervenia l'exèrcit.

Els grups més joves i radicals de la CNT van reaccionar davant els atemptats dels Sindicats Lliures amb l'acció armada. El resultat va ser una espiral de violència que provocà nombrosos morts en tots els bàndols: obrers, dirigents sindicals, patrons, encarregats de fàbrica, agents d'orde públic, etc.

MOVIMENT OBRER

L'evolució del moviment obrer, especialment a Catalunya, es pot dividir en dures grans etapes separades per l'any 1917. Abans d'aquesta data les reivindicacions obreres eren de caràcter laboral. En canvi, a partir de 1917 predominaren els referents ideològics encaminats a capgirar l'ordre social, després del ressò que va tenir la Revolució Soviètica.

El 1921 va sorgir el **Partit Comunista de España (PCE)**, que es va adherir a la Tercera Internacional.

L'any 1927 es va constituir clandestinament a València la **Federació Anarquista Ibèrica (FAI)**, amb la finalitat de potenciar l'anarquisme pur dins la CNT i de vetllar per l'apoliticisme sindical, evitant els pactes i les aliances del sindicat amb els partits republicans.

CATALANISME

Per primer cop la **Lliga Regionalista** entra en el govern. El que pretenia **Cambó** (ministre de Foment el 1918 i ministre de finances el 1921) era sensibilitzar el govern de Madrid envers la qüestió catalana. El desencís va encoratjar l'aparició de nous grups nacionalistes: **Acció Catalana** el 1922 (Rovira i Virgili), el **Partit Republicà Català** el 1917 (F. Layret i L. Companys) i **Estat Català** el 1922 (F. Macià)

EL PROBLEMA DEL MARROC

El **desastre d'Annual** va ser una derrota militar davant fets rifenys comandats per Abd-El-Kreim prop de la localitat d'Annual, el **22 de juliol de 1921**, que va suposar una redefinició de la política colonial espanyola a la guerra del RIF.

La crisi política que va provocar aquesta derrota fou una de les més importants que va patir la monarquia lliberal d'Alfons XII. L'**informe Picasso** posaria de manifest la corrupció i la ineficàcia de l'exèrcit espanyol destinat a l'Àfrica. Els problemes generats per Annual van ser la causa directa del cop d'estat de M. Primo de Rivera.

b) EL COP D'ESTAT

El **13 de setembre de 1923** es produeix un cop d'estat militar per part del Capità General de Catalunya, **Miguel Primo de Rivera**, amb el consentiment de la monarquia d'Alfons XIII. S'establirà una dictadura militar com a solució transitòria per treure Espanya de la crisi.

Objectius:

- Suspendre el Règim constitucional (Corts, i partits polítics i llibertats)
- Restablir l'ordre públic i recuperar el paper de l'exèrcit en la vida política

Suport: Rei, Exèrcit, Terratinents, Església, Burguesia industrial catalana i basca.

c) LA DICTADURA

La dictadura durarà set anys, i va ocupar dues etapes:

1. **directori militar (1923-1925)**
2. **directori civil (1925- 930)**

Com en altres països europeus la conseqüència d'aquesta situació fou la **fallida del sistema constitucional** i la substitució per una dictadura. El comú denominador d'aquestes dictadures (feixisme italià i nazisme alemany) era la por del **bolxevisme soviètic**.

EL DIRECTORI MILITAR: LA REPRESSIÓ (1923-1925)

- suspensió de la Constitució de 1876 i dissolució de les Corts.
- prohibició dels partits i sindicats amb l'objectiu de lluitar contra el moviment obrer.
- persecució de la CNT que passa a la clandestinitat. En canvi, hi ha un cert paternalisme cap a la UGT, ja que el govern busca l'apropament amb el moviment socialista (Largo Caballero és elegit conseller de l'estat). Es potencien els sindicats lliures.
- intransigència cap als nacionalismes

EL DIRECTORI CIVIL: LA DICTADURA (1925-1930)

SISTEMA POLÍTIC. Primo de Rivera s'inspira en el feixisme de **Benito Mussolini**. Les característiques d'aquest sistema eren: **Estat totalitari, Partit únic i Unitat nacional**.

- El partit únic a Espanya serà **Unión Patriótica**. La unitat nacional la farà enfortir amb l'extensió cap a l'hispanoamericanisme.
- **1925:** forma un **consell de ministres integrat per civils i militars**. Entre els ministres hi haurà el monàrquic José Calvo Sotelo i el representant de la Lliga Eduard Aunós.
- **1927:** intent de redactar una nova constitució.

EL DIRIGISME ECONÒMIC. El directori civil seguirà una política econòmica dirigida per l'estat que consistia en:

- **Pressupost extraordinari del 1926** on l'estat inverteix en obres públiques (carreteres, ferrocarrils, creació de la Confederació Hidrològica de l'Ebre...) i l'estat subvenciona empreses deficitàries amb una política proteccionista (siderúrgia).
- Creació de monopolis dirigits per l'estat
 - **1924:** es crea la **CTNE** (Telefònica)
 - **1927:** es creen **Iberia** i **CAMPSA**.
- **1929:** **Exposició Universal de Barcelona** i **Exposició Iberoamericana de Sevilla** com a demostració triomfalista d'aquesta política econòmica.

SUSPENSIÓ DE LLIBERTATS

- Censura de premsa
- Control de l'ensenyament: expedients contra mestres si utilitzen llibres amb doctrines contràries a la unitat de la pàtria.
- Es destrueixen les institucions administratives com ajuntaments i diputacions i al capdavant s'hi posen càrrecs militars.

EL FINAL DE LA GUERRA DEL MARROC

Desembarcament d'Alhucemas (1925) amb suport francès. Queda establert el protectorat.

d) L'ACTUACIÓ ANTICATALANISTA DE LA DICTADURA

El setembre del 1923 es va publicar un **decret per a la repressió del separatisme**, a partir del qual es començava a desmantellar les institucions públiques i privades catalanistes:

- dissolució de la Mancomunitat de Catalunya (1925)
- censura a la premsa i a la publicació de llibres
- depuració del magisteri i de les institucions educatives i culturals vinculades a la Mancomunitat
- clausura d'institucions catalanistes
- prohibició del català en públic, a l'escola i a l'església
- prohibició de manifestacions nacionalistes (sardana, senyera...)
- clausura del sindicat nacionalista CADCI
- clausura del camp de futbol del FC Barcelona per xiular a l'himne d'Espanya

La Lliga Regionalista havia donat suport a la dictadura i ara n'és víctima.

d) L'OPOSICIÓ A LA DICTADURA

- **Els intel·lectuals:** Unamuno, Valle Inclán, Blasco Ibáñez... Alguns, fins i tot van redactar un manifest contra la dictadura i a favor del català: Ortega i Gasset i Menéndez Pidal. Hi haurà mobilitzacions a la Universitat de Madrid i el govern farà tancar la Universitat.
- **Els republicans espanyols:** Lerroux busca l'aliança d'Unión Republicana per enderrocar la dictadura i proclamar la República.
- **Els republicans catalans:** **Francesc Macià** funda Estat català a l'exili (1922). El **1927** intenta una penetració militar des de Prats de Molló (**Fets de Prats de Molló**) per ocupar Catalunya i proclamar la República catalana. L'intent fracassa.
- **Els nacionalistes moderats:** descontents amb el pacte de la Lliga Regionalista amb la dictadura, una branca progressista d'aquest partit fundarà Acció catalana (1922) liderada per Rovira i Virgili.
- **El moviment obrer:**
 - **CNT:** lluita en la clandestinitat i es torna més radical.
 - **UGT i PSOE:** han estat tolerats per la dictadura però opten per la República.

e) EL FINAL DEL RÈGIM

1929: crac borsari i crisi econòmica: l'estat s'ha d'endeutar a causa de l'enorme despesa que havia comportat el programa d'obres públiques de la dictadura.

1930, 28 de gener: Primo de Rivera presenta la dimissió en plena crisi política, social i econòmica.

En el seu lloc entra en el govern **Dámaso Berenguer**, que presidirà un govern provisional (la dictablanda) fins a la convocatòria d'eleccions.

El rei intenta tornar al règim de la Restauració, però és massa tard. El poble ha perdut la confiança en la monarquia. L'abril del **1931** hi haurà **eleccions municipals**. Les guanyaran rotundament els **partits republicans**.

2. SOCIETAT I MOVIMENT OBRER

2.1. La societat

a) EL MÓN RURAL

- **Grans propietaris:** nobles de títol i burgesos rics que inverteixen en el camp. Ideologia conservadora. Viuen a ciutat i les terres les tenen a càrrec de treballadors jornaleros. Abunden a Extremadura i Andalusia.
- **Petits propietaris:** explotació poc rendible.
- **Arrendataris (Rabassaires):** la **Rabassa morta** és la forma de contracte més freqüent. El **1922** es crea **Unió de Rabassaires** i altres conreadors del camp de Catalunya amb l'objectiu de regularitzar l'ús de la terra i obtenir-ne la propietat. Mentalitat conservadora i tradicional. Analfabetisme i religiositat.

b) LA BURGESIA

Grans industrials, banquers, comerciants... enriquets durant el Boom dels anys de la 1a Guerra Mundial (1914-18).

- Matrimonis pactats per unir empreses. Ostentació de nivell de vida: 2a residència, cases amb servei, viatges a Europa, esports (hípica, esgrima, nàutica...)
- Creen entitats patronals per fer front al Moviment obrer: Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació, Foment del Treball.
- Gran poder polític. Monàrquics. Pretenien títols nobiliaris Col·laboren amb els governs durs a fi que aquests reprimeixin els obrers.

c) EL PROLETARIAT INDUSTRIAL

Condicions molt precàries: llargues jornades de treball, salari insuficient, dieta deficient, habitatges petits i sense condicions, manca d'escolarització: falta d'escoles públiques.

2.2. El moviment obrer

a) MOVIMENTS SINDICALS

Radicalització del moviment obrer a causa de la 1a crisi industrial (atur)

- Els obrers no tenen dret a vot ni a entrar en política
- Es creen sindicats (CNT i UGT)
- L'anarquisme havia abandonat la via terrorista, i proliferaven les societats d'ofici (sindicats moderats).
- Durant el primer terç de segle hi ha un fort increment del nombre d'obers a Espanya. Passen de 300.000 l'any 1900 a 600.000 l'any 1930.

b) SINDICATS I PARTITS

- Socialistes (PSOE: partit liderat per Pablo Iglesias, UGT: sindicat liderat per Francisco Largo Caballero)
- Anarquistes (1910: sindicat CNT: Confederació Nacional de Treballadors)
 - Ideari de la CNT:
Via apolítica i revolucionària: vagues i boicots.
Objectiu: enderrocar el capitalisme
 - Líders: Salvador Seguí (el Noi del Sucre) Àngel Pestaña i Joan Peiró

3. ECONOMIA

3.1. L'evolució demogràfica

a) LA TRANSICIÓ DEMOGRÀFICA

L'inici de la transició demogràfica va caracteritzar per la davallada de la **taxa de mortalitat**, que entre els anys 1877 i 1930 va baixar del 30,5 % al 21 % a causa de la millor alimentació i la sanitat.

Com a conseqüència, la població espanyola va créixer considerablement: l'any 1900 Espanya tenia 18,5 milions d'habitants, i l'any 1930 va arribar als **23,5**.

Catalunya, com altres països europeus en el procés de transició demogràfica, va experimentar una davallada també de la **natalitat**, que va baixar del 25,5 al 23 %.

b) MOVIMENTS MIGRATORIS

Entre **1900 i 1931** Espanya va viure un gran creixement de les migracions interiors. La població es va desplaçar cap als sectors moderns de l'economia. **Madrid i Barcelona**, seguides per Bilbao i Sevilla, es van convertir en el pol d'atracció dels emigrants.

L'arribada d'immigrants a Catalunya va ser molt intens i així, l'any 1930 un de cada cinc habitants havia nascut fora del territori de Catalunya.

Com a resultat del procés migratori, les ciutats grans com Madrid i Barcelona van incrementar notablement la seva població.

3.2. Endarreriment agrari i conflictivitat pagesa

a) CRISI DE L'AGRICULTURA ESPANYOLA

L'agricultura espanyola va iniciar el segle XX amb la crisi que es va estendre per Europa a finals del segle XIX.

Les causes van ser l'arribada a Europa de productes de països amb una agricultura extensiva més competitiva (Argentina, EUA, Canadà, Rússia). La competència del cereal estranger va originar una baixada de preus, reducció dels ingressos i una caiguda dels beneficis.

A Catalunya, on el conreu de la vinya havia assolit una gran extensió arran de la plaga de la fil·loxera, la mort de les vinyes va iniciar un conflicte entre els rabassaires i els propietaris que s'allargaria durant el primer terç del segle XX.

La crisi agrària es va superar gràcies a l'establiment de noves barreres aranzelàries i al creixement de la producció.

b) ELS MOTORS DE LA MILLORA AGRÍCOLA

1. Noves rompudes i intensificació gràcies a augment fertilitzants, selecció llavors, disminució del guaret, increment mecanització, regadiu de noves terres.
2. Introducció nous conreus (plantes farratgeres) i especialització (olivera, cítrics, vinya)

El producte agrari va créixer un 55 % entre el 1900 i 1931. La producció de cereals es va consolidar. Els conreus més productius, orientats cap a l'exportació, eren la vinya, l'olivera, els cítrics, els fruiters i les hortalisses.

c) DESIGUALTAT EN LA PROPIETAT DE LA TERRA

La situació del camp espanyol al primer terç del segle XX continuava marcada per l'enorme desigualtat en l'estructura de la propietat de la terra.

- **Latifundisme:** Extremadura i Andalusia amb forta conflictivitat social.
- **Minifundisme:** Galícia, mala qualitat de la terra a la Meseta

Els diferents governs espanyols van ser conscients de l'endarreriment del camp espanyol i dels conflictes socials que es derivaven de la distribució desigual de la propietat. El problema principal era la gran quantitat de pagesos sense terra.

3.3. Els progressos de la indústria

a) L'ÚS DE NOVES FONTS D'ENERGIES

Entre les causes que van provocar el creixement de l'economia espanyola al primer terç del segle XX destaca la utilització de noves fonts d'energies, amb la difusió de l'ús de l'electricitat i del petroli. El progrés de l'electrificació es va produir en dues etapes: entre 1880 i 1914 es va restringir a l'enllumenat públic; i entre 1914 i 1930 se'n va generalitzar l'ús industrial.

b) ELS PROGRESSOS

Les indústries

- Es van mantenir les indústries de béns de consum sobre les de béns d'equip. Les indústries tradicionals com l'alimentària i el tèxtil van continuar la seva expansió. També ho va fer la química.
- La indústria siderúrgica biscaïna va créixer, l'any 1902 es va crear Altos Hornos de Vizcaya.
- També va experimentar un creixement notable la indústria metal·lúrgica, que va tenir en l'automòbil i els electrodomèstics dos sectors en expansió. El 1904, es crea la marca Hispano Suiza d'automòbils, i el 1927, el CAMPSA.

La diversificació de la indústria catalana

- Entre les noves indústries sobresurt el ràpid creixement de la indústria elèctrica.
- A Catalunya, la producció elèctrica es va concentrar en el grup BARCELONA Traction, La Canadencia, creada el 1911.

Augment de les comunicacions i la xarxa de carreteres espanyoles

- A partir de la dècada de 1860, es va produir l'expansió del telègraf i, en la dècada de 1920, del telèfon i emissions de ràdio.
- El 1924 es crea Telefònica.
- El 1927 es crea Ibèria.
- Els mitjans de comunicació i els sistemes de comunicació van conèixer una notable transformació que va beneficiar el creixement industrial.

c) LA INTERVENCIÓ DE L'ESTAT

Una característica de l'economia espanyola durant el primer terç del segle XX va ser la restricció de la competència entre les empreses i la constant intervenció de l'Estat en l'economia.

d) ELS DESEQUILIBRIS REGIONALS

La major difusió geogràfica de la indústria no va posar fi als profunds desequilibris en la distribució de la renda entre les diferents àrees geogràfiques espanyoles.

3.4. L'evolució de l'economia

El segle XX es va iniciar amb les conseqüències del desastre de 1898 que va posar fi a l'imperi espanyol. Va perjudicar les exportacions del tèxtil català, les farines castelleses, la petita maquinària...

La neutralitat espanyola durant la primera Guerra Mundial va permetre una important expansió econòmica, ja que el conflicte va reduir la capacitat productiva dels països bel·ligerants i Espanya es va convertir en subministradora de productes agraris i industrials.

La fi de la guerra i la fi de la demanda va acabar amb l'eufòria econòmica i desencadenà una forta crisi (tancament empreses, atur, desocupació).

La crisi internacional de 1929, derivada del **crac borsari**, va tenir repercussions menors que a altres països, a causa del poc pes que el comerç exterior tenia en l'economia espanyola

1. EVOLUCIÓ DEL 1833-1901

1.1. El nacionalisme cultural

a) LA IDENTITAT CATALANA DESPRÉS DE 1714

A inicis del s. XIX comença a fer-se evident la disminució de l'ús del català com a llengua de cultura, a conseqüència del **Decret de Nova Planta (1714)**: disposició dictada per Felip V, per la qual abolia l'antiga organització constitucional i sobirana de Catalunya i hi establia l'organització política pròpia de Castella.

- Malgrat el retrocés, el català continuava viu com a llengua en la parla quotidiana.

El context europeu del **Romanticisme**, caracteritzat per revolucions liberals i moviments nacionalistes (independència de Grècia, Bèlgica, Hongria...) afavorirà l'aparició del **nacionalisme cultural**, que més endavant esdevindrà polític.

A Catalunya apareixerà el corrent de la **Renaixença**, que recuperarà els símbols històrics per reconstruir la identitat catalana:

- Llengua - Institucions polítiques - Senyera - Sardana - Himne - Diada

b) LA RENAIXENÇA

El moviment cultural i literari conegut com la **Renaixença** va sorgir a Catalunya cap al 1830.

- Es considera que l'**Oda a la Pàtria (1833)** de **Bonaventura Carles Aribau** marca l'inici d'aquest moviment, i també els escrits de Rubió i Ors.
- L'any **1859** s'inicià la celebració dels **Jocs Florals** moderns amb la finalitat d'estimular l'ús literari del català. (Jocs Florals: concurs poètic anual instituït a Tolosa de Llenguadoc al segle XIV).

RENAIXENÇA BURGESA. La Renaixença va adreçada sobretot a les capes elitistes.

RENAIXENÇA POPULAR. Les classes populars sempre havien utilitzat el català de comunicació oral i hi havia una literatura i teatre populars escrits en un català molt proper a la llengua parlada. Criticaven els Jocs Florals per utilitzar un llenguatge arcaïtzant.

Amb la Renaixença es recuperen els autors clàssics de la literatura catalana i s'impulsa l'ús escrit de la llengua catalana, en poesia, prosa, revistes i llibres d'història de Catalunya

- Escriptors de la Renaixença: **Àngel Guimerà** i **Jacint Verdaguer**

1.2. Els orígens del catalanisme polític

a) DEFINICIÓ

El catalanisme polític és la lluita per aconseguir una millora de la situació de Catalunya, a través de moviments socials, organitzacions civils i partits polítics:

- Defensa de la llengua i la cultura
- Llibertat política i major descentralització de l'Estat espanyol
- Proteccionisme econòmic

El catalanisme polític és **transversal**, és a dir, que el defensen totes les capes de la societat catalana.

Distingirem 3 tendències:

- **Catalanisme republicà i democràtic de les classes populars**: bullangues, republicanisme i federalisme (Pi i Margall i Valentí Almirall)
- **Catalanisme conservador catòlic i tradicional** (entorn rural, església): Vigatanisme
- **Catalanisme liberal burgès**: Lliga Regionalista

El Catalanisme conservador i el burgès s'uniran en un mateix programa.

b) LES PRIMERES REVOLTES: LES BULLANGUES

Les primeres revoltes populars es produeixen durant la primera meitat del segle XIX com a crítica al **centralisme de l'estat liberal**.

Les revoltes més conegudes seran les **bullangues** (avalot) que eren protestes pel malestar social i polític i anaven dirigides contra el clergat i les autoritats polítiques.

- Un exemple serà la **Jamància de 1843**, contra **Espartero** (Jamància ve de jamar, menjar, i la revolta reclama menjar per a les classes populars)
- Totes les revoltes tenien un component de **crítica anticentralista**, i foren durament reprimides per l'estat.

Les reivindicacions es centraven en dos punts:

- **Descentralització** (inici del federalisme)
- **Democràcia** (defensa dels drets de les classes treballadores)

c) EL FEDERALISME

El **federalisme** es va iniciar de la mà del republicanisme, amb **Abdó Terrades**.

El **1868** neix el **Partit Republicà Federal** de **Francesc Pi i Margall**, que defensava una **Espanya democràtica** i un **Estat federal** com a resultat de la unió voluntària dels diferents pobles de la Península.

Durant la **Restauració (1875-1898)**, el Republicanisme federal va ser reprimit i va entrar en decadència.

- **Pi i Margall** optarà per la lluita per la **recuperació democràtica** de l'estat espanyol fins a la seva mort (1901).
- **Josep Ma Vallès i Ribot** i **Valentí Almirall**, en canvi, lluitaran per consolidar el **Catalanisme polític**.

d) VALENTÍ ALMIRALL

TASCA POLÍTICA

Valentí Almirall (1841-1904) és considerat un dels principals impulsors del **catalanisme polític** i va tenir un paper destacat en el **Republicanisme Federal Català**. És el primer polític que va elaborar una teoria sobre el catalanisme.

La seva lluita política té com a objectius:

- Unificar el **nacionalisme català**
- Reivindicar la **cultura** i el **retorn de les institucions**
- Aconseguir una **República federal democràtica**

1879: funda el **Diari Català**, el primer diari escrit en català.

1880: convoca el **Primer Congrés catalanista** per reunir tot el moviment nacionalista.

1882: funda el **Centre Català**, la primera organització cultural i política del Catalanisme, que congregava tots els partits catalanistes i feia propostes a l'estat espanyol de democràcia i descentralització.

1883: se celebra el **Segon Congrés catalanista**, on **Josep Ma Ribot** redacta el projecte de **Constitució de l'Estat català** dins de Federació espanyola. Almirall demana que els polítics catalans abandonin els partits dinàstics i lluitin per les llibertats catalanes.

EL MEMORIAL DE GREUGES (1885)

1885: el **Centre català** convoca un míting a la Llotja de Barcelona, en què assisteixen representants de la burgesia industrial, de les organitzacions culturals i del catalanisme polític, tant conservadors com republicans.

El resultat d'aquesta reunió és la redacció del **Memorial de Greuges**, adreçat a Alfons XII, que és el **primer manifest unitari** del catalanisme. El text està escrit per Valentí Almirall.

Reivindicacions:

- Descentralització de l'Estat
- Defensa de la llengua, la cultura i les institucions
- Defensa del **Codi civil català** (el govern de la Restauració pretén la creació d'un codi civil únic)
- Defensa del **proteccionisme econòmic** per donar sortida a la indústria catalana.

Malgrat la mort sobtada del rei el mateix 1885, el document va tenir un **fort impacte** a Madrid.

1886: Almirall escriu el llibre **Lo Catalanisme**, on explica les seves propostes polítiques per crear una organització interclassista que aplegués tots els corrents catalanistes. Però les seves propostes representaven un catalanisme massa **republicà i democràtic** per atreure sectors burgesos, i tampoc va saber atreure el sector popular.

En *Lo catalanisme*, Almirall desenvolupa la seva teoria sobre el "particularisme català"; que defineix Catalunya com una nació. Aquest "particularisme" es justifica pels drets històrics de Catalunya, la seva llengua i la seva cultura i les característiques específiques de la nova societat industrial catalana.

A partir de **1887** el Centre català queda dividit en 2 sectors:

- **Republicà federal democràtic** (esquerra, base social obrera)
- **Lliga catalana o de Catalunya** (centre, base social petita burgesia)

1.3. El catalanisme conservador

a) LA LLIGA DE CATALUNYA

1887: fundació de la **Lliga de Catalunya** per part dels més conservadors del Centre Català, (**Àngel Guimerà** i l'arquitecte **Lluís Domènech i Montaner** i **Enric Prat de la Riba**).

- Defensa el **catalanisme liberal** de la burgesia industrial i cultural.

1888: Missatge a la Reina Regent, una de les primeres iniciatives de la Lliga de Catalunya.

- Parlament
- Finançament propi
- Ministeri d'interior independent
- No crida a la mili o a la guerra
- Llengua catalana oficial

1889: campanya en defensa del dret català i contra el projecte de **reforma de codi civil** que l'estat intenta impulsar novament. Finalment el govern espanyol **es fa enrere en la reforma**. Fou la **primera victòria del catalanisme**.

1906: Enric Prat de la Riba escriu ***La Nacionalitat Catalana***.

b) EL VIGATANISME

Al llarg de la Restauració, i després que la Santa Seu hagués fet públic el seu suport a Alfons XII, una part del clero va abandonar aquests plantejaments per buscar un espai dins el liberalisme més conservador.

El **Vigatanisme** és un moviment cultural i intel·lectual impulsat per les institucions eclesiàstiques de Vic, que representa el sector conservador i tradicional del catalanisme.

- està encapçalat pel **bisbe de Vic, Torres i Bages**, qui va defensar un **catalanisme d'arrels cristianes**.
- està inspirat en alguns dels principis del Carlisme: **Déu, tradicions i Furs**. "Catalunya serà cristiana o no serà"
- en el llibre *La tradició catalana* (1892), Torres i Bages defensava que l'esperit de Catalunya es trobava en la família, la propietat i la religió, refusava el **canvi social**, presentava l'**edat mitjana** com un model de valors i defensava una estratègia regionalista allunyada de l'**acció política**.
- reivindica el **paper del clero** en la regeneració de la societat catalana, degradada pel model social de la industrialització

- té un òrgan de premsa, *La veu de Montserrat*
- algunes de les seves iniciatives són les campanyes a favor de la celebració del mil·lenari de Montserrat (1881) i la restauració del monestir de Ripoll (1893).

Base social: església, mitjans propietaris, professions liberals, i en general la Catalunya rural.

Representants: **Jaume Collell**, **Josep Morgades** i **Torres i Bages**

c) UNIÓ CATALANISTA

1891: La Lliga de Catalunya funda l'**Unió Catalanista**, una nova organització per reunir totes les entitats catalanistes del país. Objectius:

- propagació de les idees regionalistes per tot Catalunya
- realització d'un programa comú per a tots els grups catalanistes no republicans per demanar un major autogovern.

La militància de la unió era escassa, però la seva estructura, fonamentada en la federació d'entitats, proporcionava una gran amplitud geogràfica.

Base social: propietaris mitjans, comerciants, professionals liberals i intel·lectuals.

1892, març: Les Bases de Manresa

La primera acció d'Unió Catalanista va ser la formulació de les Bases de Manresa, que es tractava del **primer projecte d'estatut d'autonomia**. Característiques:

- **Projecte d'Estatut d'Autonomia** (17 articles)
- Competències de l'estat limitades a l'àmbit internacional.
- Catalunya té competències plenes en matèria d'autogovern, legislació, justícia, cobrament d'impostos, educació, ordre públic i moneda pròpia.
- Català com a única llengua oficial.
- Es recuperen institucions pròpies. Càrrecs públics ocupats per catalans.
- El model polític no és democràtic, ja que es manté el sufragi censatari i el control polític de les classes propietàries.

d) DOS PROJECTES PER A CATALUNYA

PROJECTE DE CONSTITUCIÓ PER A L'ESTAT CATALÀ

TERRITORI. Estat federal

Autonomia. L'Estat català és sobirà i autònom, sense altres limitacions que les derivades del pacte federal que l'uneix a les altres regions espanyoles

República democràtica. La forma de govern de l'Estat català és la república democràtica representativa.

Sobirania ciutadana. La sobirania resideix en tots els compresos en l'article 23.

RELIGIÓ. Aconfessionalitat

Lliure culte. L'exercici dels cultes és lliure.

Aconfessionalitat. Queda separada l'Església de l'Estat.

LEGISLACIÓ. Separació de poders i sufragi universal

Separació de poders. El nomenament del poder judicial no dependrà mai dels altres poders públics.

Sufragi universal. Tot català major de 21 anys tindrà dret a ser elector i elegible. També tenen igual dret les dones catalanes de la mateixa edat que posseeixin un títol acadèmic o professional.

COMPETÈNCIES

- relacions nacionals i internacionals
- exèrcit regional
- obres públiques
- administració econòmica
- legislació política, civil i penal
- educació
- ordre públic

ALTRES

Àmplia declaració de drets. Tota persona tindrà assegurada a Catalunya tots els drets naturals (a la vida, a la dignitat de vida, a la lliure expressió, al dret de reunió, al dret de propietat, a la igualtat davant la llei...)

Treball infantil. Cap noi menor de 14 anys i cap noia menor de 12 podran treballar.

PROJECTE DE CONSTITUCIÓ PER A L'ESTAT CATALÀ

TERRITORI. Estat central

Vindran a càrrec del poder central:

- a) les relacions internacionals
- b) l'exèrcit
- c) les relacions econòmiques d'Espanya amb els altres països
- d) la construcció de carreteres, ferrocarrils, canals o ports
- e) la resolució de totes les qüestions internacionals

Separació de poders. El poder legislatiu central radicarà en el rei o cap d'Estat i en una assemblea composta de representants de les regions

RELIGIÓ. Confessionalitat

Confessionalitat. Subvencions a l'Església.

LEGISLACIÓ. No separació de poders, sufragi censatari

El poder legislatiu regional radicarà en les Corts Catalanes. Les Corts es formaran per sufragi de tots els caps de casa agrupats en classes fundades en el treball manual, les carreres professionals, la propietat, indústria i comerç i gremi.

El poder judicial s'organitzarà restablint l'antiga Audiència de Catalunya. El President i els Vicepresidents, nomenats per les corts, constituïran la suprema autoritat judicial.

El poder executiu serà exercit per cinc o set alts funcionaris nomenats per les corts.

COMPETÈNCIES

- legislació civil, penal, mercantil i administrativa
- establiment d'impostos
- encunyació de la moneda.
- exèrcit (voluntaris i compensació econòmica)
- ordre públic

ALTRES

Llengua catalana oficial.

Càrrecs públics. Només els catalans podran exercir càrrecs públics a Catalunya.

1.4. La formació de la Lliga Regionalista

El **desastre del 98** porta a l'aparició del corrent del **Regeneracionisme**, amb l'objectiu de rescatar Espanya de la crisi. A Catalunya, la crisi i el Regeneracionisme van comportar un nou impuls per a la política catalanista

1899: apareix un nou partit polític burgès a Barcelona, **Unió Regionalista**, que defensa els interessos d'industrials i comerciants. Demanava una **autonomia política i administrativa** per Catalunya.

1900: un sector d'Unió Catalanista funda el seu propi partit polític: **Centre Nacional Català**, i Unió catalanista es manté com a **organització social i cultural**.

1901, maig: Centre Nacional Català i Unió Regionalista es presenten plegats a les eleccions. Serà la candidatura dels quatre presidents, liderada per Albert Rusiñol, Bartomeu Robert, Lluís Domènech i Sebastià Torres, que **guanya a Barcelona**.

- Malgrat el triomf electoral dels partits dinàstics en el conjunt de Catalunya, la candidatura catalanista va imposar-se a Barcelona i va aconseguir l'elecció dels quatre regionalistes.
- L'èxit electoral fa que els dos partits es fusionin en un de nou: **La Lliga Regionalista**, partit **burgès catalanista i conservador** (Líders: **Enric Prat de la Riba**, **Francesc Cambó**).
- La Lliga tindrà un diari propi: **La Veu de Catalunya**.

A partir de 1901 hi haurà dues opcions polítiques nacionalistes catalanes:

- **La Lliga Regionalista** (que aplega els sectors burgesos, conservadors i tradicionals)
- **El Partit Republicà Democràtic** (que representa les classes populars i els sectors democràtics)

2. EVOLUCIÓ DEL 1901-1931

2.1. Solidaritat Catalana

1905: ELS FETS DEL CU-CUT

- La publicació al setmanari *El Cu-cut* d'un acudit es considera ofensiu per part de l'exèrcit. Un grup de militars assalten els tallers de la revista i també la seu de la **Veu de Catalunya**, diari de la Lliga.

1906: El govern espanyol aprova la **Llei de Jurisdiccions**, per la qual les ofenses a l'exèrcit o a la pàtria seran jutjades per un tribunal militar en comptes de per un de civil.

1907: Programa del Tívoli

- Tots els partits de Catalunya, excepte el Partido Radical i els partits dinàstics, signen un pacte per presentar-se a les eleccions de 1907 en una candidatura única (**Solidaritat Catalana**) i un programa comú (contra la Llei de Jurisdiccions i a favor d'un govern propi català).
- Els resultats són d'un gran triomf per Solidaritat Catalana: obtenen 41 dels 44 escons corresponents a Catalunya.
- El govern espanyol es fa enrere amb la Llei. La premsa madrilenya critica aquesta coalició per atemptar contra l'estat.

1908: Punts de discòrdia

- Les discrepàncies entre la Lliga i els republicans comencen a fer-se evidents perquè representen models socials i polítics diferents. (La Lliga: burgesia i liberalisme. Republicans: classes populars i democràcia)

1909: SETMANA TRÀGICA. Ruptura de Solidaritat Catalana

2.2. La Mancomunitat de Catalunya

a) ANTECEDENTS

La idea de formar una federació de les quatre Diputacions Provincials de Catalunya es remunta al segle XIX. El president de la diputació de Barcelona, **Enric Prat de la Riba**, en serà l'impulsor, i des de 1907 comença la tasca de creació d'organismes culturals a nivell nacional (Institut d'Estudis catalans i Biblioteca de Catalunya)

1911: Prat de la Riba presenta el projecte de **mancomunitat de les 4 províncies** (institució que agrupa les 4 diputacions catalanes) al president del govern espanyol, Canalejas.

1912: Canalejas el porta a votació al **Congrés dels diputats**, que l'aprova però amb **competències molt retallades** respecte de l'avantprojecte.

1914, 6 d'abril: es constitueix la **Mancomunitat de Catalunya**, després de l'assassinat de Canalejas, durant la **presidència de Dato**.

b) COMPETÈNCIES I ÒRGANS DE GOVERN

Les **competències** van ser **administratives**, però és el **primer intent real d'autogovern**, però sense recursos econòmics ni poder polític.

Els **òrgans de govern** eren:

- **Presidència** (la primera recaurà en Prat de la Riba, i el succeirà Puig i Cadafalch)
- **Assemblea**
- **Consell permanent**

c) TASCA DE GOVERN

Projecte cultural i educatiu:

- Biblioteques populars
- Escola de Mestres
- Renovació pedagògica (mètodes de Maria Montessori)
- Institut d'Estudis catalans
- Escola d'Administració local per formar funcionaris.
- Escoles professionals del comerç i la indústria
- Normalització lingüística (encarreguen a Pompeu Fabra el diccionari de la Llengua, que es publicarà el 1932)
- Xarxa de Museus

Modernització social i desenvolupament econòmic:

- Xarxa de serveis públics
- Pla de millora de la xarxa viària, de la línia de telèfon i de correus.
- Modernització agrària i ramadera; creació d'escoles de tècnics agraris, cooperatives...

1. ANTECEDENTS

1.1. Crisi de la dictablanda

Després de la dimissió de Primo de Rivera, el 28 de gener de 1930, el rei Alfons XIII va encarregar la formació d'un nou govern al general Dámaso Berenguer. (L'anomenada Dictablanda)

Però el retorn al règim polític anterior a la Dictadura va resultar impossible per tres raons:

1. els partits dinàstics estaven desprestigiats
2. l'opinió pública feia responsable al rei de la situació
3. les forces antidinàstiques van prendre una iniciativa unitària amb el Pacte de San Sebastià.

1.2. El pacte de Sant Sebastià

1930, agost: els signants del **pacte de Sant Sebastià** van acordar la supressió de la monarquia, la proclamació de la República i la creació d'un govern provisional, que assumiria el compromís de convocar unes Corts Constituents.

L'estratègia era fer coincidir, el 15 de desembre, la insurrecció d'alguns militars propers als republicans i una vaga general que accentués l'agitació social.

Però tres dies abans els capitans Fermin Galan i Àngel Hernández es van aixecar a Jaca amb l'objectiu de proclamar la República. Van ser detinguts ràpidament i jutjats.

1.3. Les eleccions municipals d'abril de 1931

1931, 14 de febrer: el general Berenguer va dimitir i va ser nomenat l'almirall **Juan Bautista Aznar**, el qual va convocar **eleccions municipals pel 12 d'abril**.

Els partits signants del pacte de Sant Sebastià van presentar aquestes eleccions com un referèndum sobre la monarquia (eleccions plebiscitàries)

Malgrat que al camp van guanyar les candidatures monàrquiques, els resultats a les grans ciutats foren favorables a les candidatures republicanes, que van guanyar en 41 de les 50 capitals de província.

2. EL NOU RÈGIM REPUBLICÀ

2.1. La República i el final de la Monarquia

1930, 14 d'abril: els regidors d'Eibar (Guipúscoa) i el cap de llista de Barcelona (Lluís Companys) i proclamen la República i això s'estén per tot el país.

- A Catalunya, **Francesc Macià** proclamà la **República Catalana dins la Federació Ibèrica**.

Es va formar el govern provisional de la República, presidit per **Niceto Alcalà Zamora**.

- **Alfons XIII** va marxar cap a l'exili.

Quins eren els principals **problemes** que hauria de resoldre el govern republicà?

1. qüestió religiosa
2. modernització de l'exèrcit
3. supressió del model centralista de l'Estat: les autonomies
4. reforma agrària

2.2. El govern provisional (14 abril a 28 juny)

El nou govern provisional dirigit per Niceto Alcalà Zamora, començà a actuar per decret amb els objectius següents:

- Convocar **eleccions a Corts constituents** pel dia 28 de juny
- Concessió **amnistia general** als reprimits per la dictadura
- Començar **reformes** en agricultura, educació, exèrcit i església

2.3. La constitució republicana de 1931

Les Corts sorgides de les eleccions del 28 de juny van redactar una nova **constitució**, que es va aprovar el **9 de desembre de 1931**.

- Aquesta nova constitució reflectia els **valors laics** de la majoria: sobirania popular (democràcia), una sola cambra (Congrés dels diputats), la **laïcitat** de l'Estat, **garanties individuals** i la **possibilitat d'autonomia** a les regions que ho sol·licitessin.
- Tenia un caràcter pacifista, reflectit en la renúncia de la guerra.
- Art. 1er: **Espanya es una República Democràtica de trabajadores de toda clase, que se organiza en régimen de libertad y de justicia.**

Característiques:

- Estat: **república democràtica INTEGRAL** (centralisme de l'estat)
- Llibertat de religió, d'expressió, d'associació
- Inviolabilitat de **domicili** i de **correspondència**
- Dret al **divorci**
- **Sufragi** universal masculí i femení dels majors de 23 anys
- **Corts unicamerals**
- Dret a l'**autonomia**

La Constitució va tenir el rebuig absolut dels partits de dreta i dels sectors catòlics, i tampoc va rebre el consens dels grups republicans més moderats. **Alcalà Zamora**, que havia dimitit com a president del Govern perquè estava en desacord amb alguns articles de la Constitució, va ser nomenat president de la República, i **Manuel Azaña** el va substituir com a president del govern.

2.4. Els partits i sindicats

REPUBLICANS

Izquierda Republicana (1934, Manuel Azaña): partit republicà, unió de Acción República, Partido Radical-Socialista i Al Servicio de la República

- victòria a les eleccions del 1931
- govern durant el bienni reformista (1931-1933)
- part del Front Popular (1936)

ESQUERRA

PSOE i UGT (1879 i 1888, Largo Caballero): partit i sindicat socialista

- radicalització durant el bienni negre (1933-1935)
- part del Front Popular (1936)

CNT (1910, Àngel Pestanya, Buenaventura Durruti, Federica Monsteny, Joan Garcia Oliver i Francisco Ascaso): unió confederal anarquista

- divisió en dos sectors durant el bienni reformista: Trentistes i FAI
- no participa a la revolució de 1934

FAI (1927): federació anarquista

- aixecament de Casas Viejas durant el bienni reformista

PCE (1921, Díaz i Ibárruri): partit comunista

- part del Front Popular (1936)

POUM (1935, Joaquim Maurin i Andreu Nin): partit marxista

- part del Front Popular (1936)

DRETA

PRR (Partido Republicano Radical, Lerroux)

- victòria a les eleccions del 1933
- govern durant el bienni negre (1933-1935)
- repressió a la Revolució d'Octubre
- corrupció per estarperlo

CEDA (José Maria Gil-Robles, 1933)

- victòria a les eleccions del 1933
- entrada al govern el 1934

MONÀRQUICS

Renovación Española (1933, José Calvo Sotelo)

- Líder assassinat el 1936

Comunió Tradicionalista (1869, Fal Conde): carlins

NACIONALISTES

JONS (1931, Ramiro Ledesma, Onésimo Redondo): més tard s'uneixen a Falange Española

Falange Española (1933, José Antonio Primo de Rivera)

3. EL BIENNI D'ESQUERRES (1931-1933)

Després de les eleccions, i davant la victòria d'Esquerra Republicana, Alcalà Zamora, com a president de la República, va encarregar a Azaña la formació del govern.

- José Giral, ministre de la Marina
- Santiago Casares Quiroga, ministre de la Governació
- Álvaro de Albornoz, ministre de Justícia
- Indalecio Prieto, ministre d'Obres públiques
- Francisco Largo Caballero, ministre de Cultura
- Marcelino Domingo, ministre d'Agricultura, Indústria i Comerç

Azaña va continuar les reformes establertes pel govern provisional: lleis de reforma agrària, educativa i militar, i la concessió de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

3.1. Tasca de govern del Bienni reformista

a) QÜESTIÓ RELIGIOSA

L'objectiu de la República va ser limitar la influència de l'Església en la societat espanyola. L'esquerra considerava l'església la causant de l'endarreriment cultural d'Espanya.

- No-confessionalitat de l'Estat i llibertat de culte
- **Llei de Congregacions** (limita les possessions dels ordes religiosos i pot dissoldre'ls en cas de perill per a l'Estat). Un exemple és la **dissolució dels jesuïtes**, els béns dels quals es va pretendre nacionalitzar.
- Autorització del **matrimoni civil i del divorci**

Els sectors catòlics les consideraven una agressió. L'enfrontament religiós va crear un clima de tensió i violència a la societat republicana.

b) REFORMA DE L'EXÈRCIT

Azaña pretenia crear un exèrcit amb funció defensiva, no d'atac, que fos fidel a la República i sotmès als civils.

- Es va promulgar la **Llei de retir**, que donava als oficials la possibilitat de retirar-se voluntàriament amb un sou íntegre, per tal d'evitar que fessin un cop d'estat militar.
- Reducció del nombre d'oficials i d'unitats de l'exèrcit de terra
- Supressió de les Capitanies Generals
- Supressió de privilegis atorgats durant la Dictadura
- Desaparició dels Tribunals d'Honor i del Consell Suprem de Justícia Militar
- Passar a la reserva els qui no oferissin garantia de fidelitat

- Creació de la **Guàrdia d'Assalt**, una força d'ordre públic fidel a la República.

La reforma va ser mal rebuda per part d'alguns sectors, sobretot dels *africanistes*, i va portar al cop d'Estat de **Sanjurjo** (la "Sanjurjada")

c) REFORMA AGRÀRIA

Per modernitzar el país s'havia de fer una profunda reforma agrària, que **donés accés a la terra a molts agricultors**, en una Espanya que predominava el latifundisme.

- **Llei de Reforma Agrària (1932)**: amb l'objectiu de crear una classe mitjana rural, propietària dels seus conreus, es permetia expropiar sense indemnització les terres d'una part de la noblesa, i amb indemnització les que eren conreades de manera deficient.
- **IRA (Instituto de reforma agrària)**: s'encarrega de les expropiacions i del repartiment de terres als pagesos, però aquesta tasca va quedar aturada amb el canvi de govern de 1933.
- **Laboreo forzoso**: obliga els propietaris a conrear les seves terres (és una fórmula de desamortització).
- **Jornada de 8 hores** pels jornalers del camp
- **Intensificació de conreus**: dret a conrear terres no conreables durant 2 anys.

La distribució de la propietat entre els camperols va ser lenta a causa de les complexitats legals i burocràtiques i les limitacions pressupostàries, i, tot i que es van poder expropiar 24000 hectàrees, no es va aconseguir generar el **nombre de propietaris previstos (4000 dels 60000)**. Aquest fracàs de la reforma va constituir un dels motius de **decepció dels camperols**.

d) OBRA EDUCATIVA I CULTURAL

L'objectiu fonamental era **promoure una educació unificada, liberal, laica i obligatòria i fer que l'Estat garantís el dret a l'educació**.

- **Escolarització de nens i nenes** i eliminació de **separació per sexes**
- Construcció de **noves escoles**
- Creació de noves **places de mestres**, que a més d'educar els nens educaven els adults, mitjançant la fundació de biblioteques, organització de cursos i conferències, etc.
- Impuls de les **Missions pedagògiques** pels pobles i així donar accés a tothom a l'educació
- Vacances, colònies escolars, instituts per obrers

La reforma va ser mal rebuda per part dels partits conservadors, per les entitats educatives confessionals i per algunes associacions d'estudiants i de pares catòlics, els quals van organitzar protestes en contra.

e) REFORMES LABORALS

El socialista **Largo Caballero** impulsa des del Ministeri de treball un seguit de reformes per millorar les condicions de treball.

S'aprova la **lleï de Contractes de treball** i la de **Jurats mixtos** amb poder d'arbitratge, amb la consegüent crítica de la patronal.

La impaciència dels treballadors davant les reformes van donar lloc a una **onada de conflictivitat**.

3.2. Els problemes de la República d'esquerres

a) LA CRISI ECONÒMICA

ENDEUTAMENT DE LA DICTADURA

- L'augment de les despeses de l'Estat a causa de la inversió en **grans obres públiques**, i l'absència d'un increment d'ingressos, van fer créixer el dèficit pressupostari, cosa que es va intentar pal·liar amb **emissions de deute públic**.
- Com a conseqüència, l'endeutament de l'Estat el 1929 era set cops superior al del 1924.

CRAC DEL 29

- El crac de la **borsa de Nova York** va causar una depressió econòmica mundial, que va durar tota la dècada dels trenta.
- Els efectes van ser menors a Espanya a causa de la seva **política proteccionista**, però la crisi va impedir el seu creixement econòmic durant la Segona República.
- Els sectors més afectats van ser els **exportadors**: productes agrícoles (cítrics, oli d'oliva, vi) i els minerals i derivats.

GESTIÓ DE LA REPÚBLICA

- La inversió privada va disminuir a causa de la desconfiança dels empresaris industrials i els grans propietaris agrícoles.
- Es va produir un increment de **l'atur** a conseqüència de la política de contenció de la despesa i equilibri pressupostari.

b) CONFLICTES OBRERS

La CNT es dividí en dos sectors:

- els **Trentistes** (moderats) i **Àngel Pestaña** (anarcosindicalistes)
- **FAI** (revolucionaris) **Durruti**. Per ells era l'ocasió idònia per la revolució que posés fi a l'estat.

Les vagues, insurreccions i ocupacions de terres dels de la FAI van anar en augment, i la repressió policial era cada vegada més dura. Un exemple fou l'aixecament de **Casas Viejas** (Cadis) i la posterior repressió de la policia contra els obrers revoltats.

Els anarcosindicalistes, en canvi, optaran per donar suport al govern: amb el **Manifest dels trenta** (Trentistes) adverteixen sobre els perills de la revolució i diuen que el que cal ara és salvar la República.

c) ELS PARTITS DE DRETES

Els sectors conservadors es van reorganitzar. Es crearen noves organitzacions com

- **Renovación Española** (monàrquic) liderada per **José Calvo Sotelo**.
- **1932**: es va crear la **CEDA** (Confederación española de derechas autónomas) dirigida pel **Gil Robles**.
- **1931**: es crearen les **JONS**, que més tard es van unir a **Falange Espanyola**, fundat per **José Antonio Primo de Rivera**, fill del dictador. Textos i cartell pàg. 258

d) EL COP D'ESTAT DE SANJURJO

El **10 d'agost de 1932**, el **general Sanjurjo** protagonitza un cop d'estat frustrat, cosa que mostrava que la lleialtat de l'exèrcit no estava assegurada.

e) APROPAMENT AMB ALEMANYA. HITLER PUJA AL PODER

1933 puja **Hitler** al poder, i la dreta espanyola intenta un apropament amb Alemanya. El 1933 es crea la **Unión Militar Española (UME)** amb l'objectiu de fer un nou cop d'estat.

4. LA CATALUNYA AUTÒNOMA

4.1. El nou govern

El març de **1931** es funda **ERC** amb la finalitat de presentar-se a eleccions a l'abril i n'obté la victòria absoluta.

- Líders: **Francesc Macià**, **Lluís Companys**, **Josep Taradellas**.
- **Macià** havia proclamat el 14 d'abril de 1931 **l'Estat Català** des del balcó de la Generalitat. Les negociacions amb el govern provisional amb la tasca d'elaborar un Estatut d'Autonomia. **El govern de la República Catalana, presidit per Macià, només va durar del 14 al 18 d'abril de 1931.**
- Els dirigents nacionalistes catalans van haver de **renunciar a la sobirania nacional i a l'Estat Federal**, ja que els acords de Sant Sebastià havien fixat que la descentralització de l'Estat seria decisió de les Corts Constituents.
- A canvi Catalunya va obtenir un **règim provisional d'autogovern, que va prendre el nom de "Generalitat"**, i el compromís per part del poder central que s'iniciaria el procés per redactar i aprovar un **estatut d'autonomia**.

La Constitució de 1931 va donar el marc legal per desenvolupar l'estatut. Es varen redactar estatuts a Euskadi i a Catalunya.

4.2. L'estatut de Núria de 1931

a) L'ESTATUT DE 1931

Una comissió de 46 persones es va reunir al **santuari de Núria** (Ripollès) i va enllestir un avantprojecte de **l'Estatut d'Autonomia**.

L'estatut de Núria de 1931 proclamava el dret de Catalunya a l'autodeterminació, defensava l'estructura de **l'Estat espanyol com una federació** de tots els pobles hispànics, i definia el Principat com un **Estat autònom** dins la República Espanyola.

- **Catalunya és un estat autònom** dintre de la República Federal Espanyola (dels pobles hispànics)
- **El català és la llengua oficial** a Catalunya, i el castellà serà la llengua de relacions amb l'estat federal.
- **Competències de la Generalitat:** - Cultura i educació - Dret civil i justícia - Sanitat - Economia - Obres públiques - Ordenació del territori
- Inclou mecanismes per incorporar nous territoris
- **Cobrament d'impostos directes.** Els impostos indirectes van a l'estat federal.

b) PROCÉS D'APROVACIÓ

Aquest estatut, una vegada obté el **vist-i-plau del Parlament de Catalunya**, ha de seguir el següent procediment: 1) **Referèndum** del poble català 2) Aprovació de les **Corts espanyoles**
El 2 d'agost de 1931 l'estatut fou aprovat en referèndum pel **99,4%** dels votants, amb una participació molt alta (75%)

A continuació serà portat a Madrid el mateix mes d'agost pel President Macià per ser debatut, però el debat no tindrà caràcter d'urgència, ja que les Corts estan redactant la Constitució que serà aprovada el 9 de desembre del 1931.

No serà fins el **maig de 1932** que l'estatut de Catalunya serà debatut.

4.3. L'Estatut del 1932

a) RECEPCIÓ A LES CORTS

El debat sobre l'aprovació de l'Estatut de Catalunya va generar una forta oposició a Espanya, especialment pels grups de centre i dreta. A més es van fer diverses campanyes en contra a través de la premsa (ABC), i de diversos Ajuntaments castellans. Intel·lectuals de l'època també s'hi van oposar, com Ortega i Gasset, Unamuno, i polítics socialistes.

L'estatut comptava amb el suport de Manuel Azaña i Alcalà Zamora, però van haver de cedir a les nombroses protestes fent importants retallades al redactat del 1931.

b) L'ESTATUT DE 1932

El 9 de setembre de 1932 era aprovat per la majoria de Diputats de les Corts espanyoles el nou redactat d'Estatut.

Característiques:

- Catalunya és una regió autònoma dintre de la República integral espanyola
- Català i castellà seran les dues llengües oficials
- No hi ha autofinançament directe. Els recursos de la Generalitat dependran de l'estat.
- Les escoles dependran de l'estat, però Catalunya en podrà crear de noves.
- Competències de la Generalitat: - Règim local - Ordre públic - justícia - benestar social
- Dependrà de l'estat: - agricultura - Seguretat social - obres públiques - ràdio i premsa - recursos hidrològics

L'opinió pública catalana es va dividir en dos grups:

- Els qui es conformaven amb l'estatut del 1932 i el veien com un primer pas cap a un major autogovern.
- Els qui el sentien com una traïció de l'estat espanyol a la voluntat unànime del poble català.

4.4. La tasca de la Generalitat republicana

a) LA GENERALITAT

Les dues forces majoritàries eren **ERC**, i la **Lliga Catalana** (havia canviat de nom el 1933). El govern de la Generalitat va estar en mans d'**ERC**, el partit hegemònic, durant tota la República.

1931, 14 d'abril: el President de la Generalitat serà **Francesc Macià** fins al **25 de desembre del 1933**, dia de la seva mort.

1933, 31 de desembre: el succeirà **Lluís Companys**, que obrirà la porta al govern a altres partits d'esquerres.

Tasca de govern: la Generalitat durà a terme una política reformista en la línia del govern de centre-esquerres

b) POLÍTICA

Després de l'aprovació de l'estatut de 1932 calia **aprovar l'estatut de règim interior de Catalunya**, per desenvolupar les competències de l'Estatut.

Es va proposar una **nova divisió territorial de Catalunya**, que va quedar establerta en **38 comarques** (Divisió de Pau Vila).

c) ÀMBIT ECONÒMIC

- Es creen **Caixes de Dipòsits** per fer préstecs i ajudes. Es crea **l'Institut d'investigacions econòmiques**. S'inicia la tasca **d'investigació estadística**.
- **AGRICULTURA**. Es fonamenta la creació de cooperatives i de **centres d'experimentació agrària** i es treballa en el **problema dels pagesos arrendataris**, especialment els rabassaires.

d) ÀMBIT SOCIAL

S'aprova la **Llei de bases (1934)**, que permet organitzar els serveis de Sanitat i Assistència Social.

- **TREBALL**. Es crea **l'Institut Contra l'Atur Forçós** i el **Consell de Treball** per crear nous llocs de treball. Es fa un programa d'Assistència i previsió social.
- **SANITAT**. Es construeixen **nous hospitals** i es reforma **l'assistència primària**. **Campanyes de vacunació**.

e) EDUCACIÓ I CULTURA

En el terreny de l'Ensenyament es van fundar nombroses escoles, entre les quals destaca l'**Institut-Escola**, laboratori d'experiències pedagògiques innovadores, i es van millorar les condicions laborals i salarials dels mestres.

En el terreny lingüístic, es va aprofundir en la normalització de la llengua catalana. L'any 1932 es va publicar el **diccionari Pompeu Fabra**.

4.5. Els partits polítics a Catalunya

PARTITS MAJORITARIS

Lliga Catalana, de caire conservador (havia canviat el seu nom el 1933)

Esquerra Republicana de Catalunya, que agrupava nacionalistes independentistes (Francesc Macià), vells republicans històrics (Lluís Companys) i petites formacions republicanes i nacionalistes.

PARTITS MARXISTES

- **Bloc Obrer i Camperol**
- **Esquerra Comunista**
- **Partit Català Proletari**
- **Partit Comunista de Catalunya**

5. EL BIENNI CONSERVADOR (1933-1935)

5.1. Les eleccions de novembre de 1933

1933, juny: davant el descontentament dels sectors obrers i el rearmament ideològic de la dreta, Azaña va presentar la dimissió

- Alcalà Zamora dissolgué les corts i va convocar eleccions pel novembre de 1933.

Les eleccions del **18 de novembre** donaren la victòria al **Partido Radical** i a la **CEDA**. Finalment, el Partido Radical, amb el suport dels radicals i dels de centre, van formar un govern que revisaria les reformes del primer bienni, deixant que la CEDA les supervisés a canvi del seu suport al Govern.

- dreta: 40,57% // esquerra: 21,68%
- En canvi, a Catalunya, tornarà a guanyar **ERC**. Es donarà la situació que a Espanya hi governarà la dreta i a Catalunya l'esquerra.

5.2. El govern de dretes

El nou govern estarà presidit per Lerroux, i portarà a terme:

1. devolució de la terra a la noblesa, anul·lació de les expropiacions i concessió de llibertat de contratacions
2. es tornà a un estat confessional, per la qual cosa es torna a subvencionar l'Església
3. amnistia a Sanjurjo, general colpista que intenta posar fi a la República el 1932, i als qui havien participat en la revolta
4. es redueix el pressupost en educació
5. es paralitza el projecte d'Estatut basc
6. destitució dels ajuntaments socialistes, substituïts per comissions gestores formades per membres de partits monàrquics, adscrits a Lerroux o a CEDA

5.3. La Generalitat durant el bienni negre

Les eleccions del novembre del 33 a les corts espanyoles havien donat el triomf als diputats de la Lliga regionalista, però la Generalitat continuava governada per ERC, i també la major part dels municipis catalans.

El 25 de desembre del 1933 moria Francesc Macià i en el seu lloc fou elegit Lluís Companys, el qual va aplicar una política reformista que donava entrada en el govern a d'altres partits d'esquerres.

a) LLEI DE CONTRACTES DE CONREU

1934, abril: aprovació de la Llei de **Contractes de Conreu**, per tal de seguir amb la reforma agrària després que el govern de la República de dretes aturés la Reforma.

- el problema agrari català no era tan profund i estructural com al centre i sud de la península, on hi abundaven jornalers.
- a Catalunya els contractes predominants eren els **arrendaments** (un contracte freqüent era la **Rabassa morta**)
- els pagesos estaven organitzats a través de la **Unió de Rabassaires**, que era una agrupació de caràcter esquerranós.

La Llei de Contractes de conreu permetia els pagesos accedir a la propietat de la terra que treballaven, pagant als propietaris un preu taxat.

b) REACCIÓ DELS PROPIETARIS

Els propietaris, que també estaven organitzats a través de l'**Institut agrícola de Sant Isidre**, s'hi oposaran, i buscaran el suport de la Lliga, que portarà la Llei al **Tribunal Constitucional**. D'aquesta manera, un partit català, la Lliga, demanava que Madrid arbitrés en un afer autonòmic.

El tribunal constitucional va fallar contra la llei i la va anul·lar, però el govern de la Generalitat va aprovar una llei similar el setembre del 34.

5.4. La revolució d'octubre de 1934

a) ENTRADA DE CEDA AL GOVERN

El retrocés en les reformes anteriors van portar a una radicalització del PSOE i de la UGT. El juny de 1934 els socialistes van convocar una vaga general pagesa, la qual va ser reprimida.

A causa d'això, la CEDA va exigir participar en el Govern, reclamant mesures més contundents per a l'ordre públic, amb l'amenaça de retirar el suport parlamentari. Lerroux va accedir-hi i va atorgar tres càrrecs de ministre per la CEDA.

L'entrada en el govern de tres membres de la CEDA va ser interpretat per les forces d'esquerra com un apropament al feixisme.

L'endemà es van produir vagues generals a les grans ciutats, que van fracassar per la manca de coordinació i la resposta del govern.

Malgrat tot, a Catalunya i a Astúries els esdeveniments van assolir especial importància.

b) A ASTÚRIES

Els miners, juntament amb organitzacions i partits obrers, protagonitzen una revolució, agafen armes de casernes de la guàrdia civil i ocupen pobles de la conca minera, fins arribar a Oviedo.

El govern Lerroux envia l'exèrcit, comandat pels generals Franco i Goded. La repressió serà molt dura, amb més d'un miler de morts.

c) A CATALUNYA

Després de la mort de F. Macià el 25 de desembre de 1933, Lluís Companys va ser elegit president de la Generalitat.

Catalunya vivia en aquell moment una situació de tensió social, tant al camp, amb el conflicte entre els rabassaires i els propietaris, com a la indústria, amb l'aixecament anarquista de l'Alt Llobregat.

El govern de la República espanyola anul·là la llei de contractes de conreu de la Generalitat, al·legant la incompetència del Parlament català per legislar en matèria social.

Lluís Companys va optar per encapçalar la insurrecció, i va proclamar el 6 d'octubre "l'Estat Català" dins la República Federal Espanyola.

Les masses obreres varen organitzar una vaga general, però la CNT no hi va participar i va ser un fracàs.

Lerroux declara l'estat de guerra i el general Batet ocupa la Generalitat. Després d'algunes hores de resistència, el govern de Catalunya es va rendir i va ser empresonat. (Foto i text pàg 261) Resultats:

- l'estatut d'autonomia serà suspès
- la CEDA augmenta el seu poder en el govern
- l'exèrcit torna a ser protagonista

5.5. La crisi del bienni negre

Finals de **1935**: el govern Lerroux es veu embolicat en un cas de corrupció: **l'estraperlo**. S'intentaven col·locar ruletes trucades als casinos i membres del Partido radical van ser acusats de **malversació de fons públics**. Alcalà Zamora dissol el govern i convoca noves eleccions.

6. EL FRONT POPULAR (1936)

a) ELECCIONS I PROGRAMA

1935, setembre: el govern de Lerroux es va veure obligat a dimitir; el president de la República va dissoldre les Corts i va convocar eleccions pel **16 de febrer de 1936**. Aquestes eleccions van polaritzar l'opinió pública espanyola.

El **Front Popular** aplegava des d'Izquierda Republicana fins als comunistes. La dreta no es va poder presentar unida.

- Aconseguí el 48% dels sufragis, i la dreta el 46,5 % i obtingué la majoria al Congrés.

A Catalunya es presenta la coalició del **Front d'Esquerres**

- El nou govern constituït a Madrid va restaurar l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, i l'1 de març **Lluís Companys** va ser reelegit president de la Generalitat.

1936, 18 de febrer: Manuel Azaña va ocupar la presidència de la República, i el govern el va presidir **Santiago Casares Quiroga**, que va començar a aplicar immediatament el programa del Front Popular que es basava en quatre eixos principals:

- la continuació de la reforma agrària,
- la intensificació de la política educativa,
- l'amnistia dels presos polítics
- i el restabliment de la Generalitat de Catalunya.

b) LA LLUITA ENTRE LA DRETA I L'ESQUERRA

1936, març: primers contactes entre generals per preparar un **aixecament militar** contra la República.

A l'estiu es va radicalitzar la situació per la lluita entre la dreta i l'esquerra.

- A Catalunya, la radicalització política va dur a la fusió de diversos partits petits de l'esquerra.
- El setembre de **1935** s'havia format el **POUM** (Bloc Obrer + Esquerra Comunista), dirigit per **Maurín i Andreu Nin**.

1936, 12 de juliol: **José Castillo**, militar republicà, és assassinat per membres de la Falange

1936, 14 de juliol: la resposta serà l'assassinat del líder monàrquic **José Calvo Sotelo**

El **17 de juliol** els generals **Franco i Mola** inicien el **cop d'estat** que portarà a la **guerra civil**.

1. ANTECEDENTS

1.1. Causes de la guerra civil

a) EL CONTEXT INTERNACIONAL

Els bàndols de la Guerra civil espanyola representen tres Europes sorgides de l'època d'entreguerres:

- **Democràcia** (Anglaterra, França, EUA, Espanya)
- **Comunisme** (URSS)
- **Feixisme** (Alemanya i Itàlia)

Els estats democràtics no intervindran en la guerra espanyola (només arribaran brigades de voluntaris internacionals en suport a la República), mentre que Itàlia i Alemanya donaran un suport clar i decisiu al bàndol feixista.

b) LA SITUACIÓ POLÍTICA DE 1936

El moviment inestable dels governs republicans (a la dreta entre 1933 i 1936 i a l'esquerra el 1931-33 i el 1936), posen en evidència:

- inexistència d'un centre polític
- tensió i radicalització de postures extremistes: FAI i Falange.

Febrer a Juliol de 1936: CLIMA DE TENSIÓ I ENFRONTAMENTS

La República reprèn la tasca reformista del Bienni d'esquerres i porta a terme:

- Reformes educativa, agrària i de l'exèrcit
- Procés autonòmic iniciat a Catalunya amb Galícia i Euskadi.

El moviment obrer

Segueix les seves reivindicacions i organitza vagues i atacs contra empreses, convents i esglésies. La FAI ocupa terres.

Paper de la dreta

Gil Robles i **Calvo Sotelo** fan acusacions contra el govern creant un clima de tensió política. La **Falange** organitza assassinats i atemptats per augmentar el clima de caos i inseguretat. El govern declara il·legal Falange Española i empresona José Antonio Primo de Rivera.

1.2. El cop d'Estat

a) LA CONSPIRACIÓ

Alguns sectors de l'exèrcit contraris a la República d'esquerres feia temps que preparaven un cop d'estat per enderrocar el règim democràtic de la República.

- Els generals conspiradors, afectats per la **Llei de Reforma de l'Exèrcit**, havien estat designats a llocs de fora de la península, o bé directament a la reserva de l'exèrcit, amb sou íntegre.
- Comptaven amb el suport de la dreta, en especial de la **Falange**.

OBJECTIU: substituir la República democràtica per una **dictadura militar**.

GENERALS COLPISTES:

- **Sanjurjo:** exiliat a Lisboa, cap del pla.
- **Mola:** destinat a Pamplona, director de la conspiració. Controla el sector tradicionalista antirepublicà hereu del carlisme.
- **Yagüe:** destinat al nord d'Àfrica. Controlava la Legió.
- **Queipo de Llano:** destinat a Sevilla.
- **Goded:** destinat a Mallorca.
- **Franco:** destinat a Canàries

b) L'ALÇAMENT MILITAR

1936, 17 de juliol: alçament militar a **Melilla**.

- es decreta l'estat de guerra a Ceuta i Melilla.
- el cop d'estat triomfa al nord d'Àfrica gràcies a la conspiració militar dels caps de l'exèrcit responsables de la zona.

1936, 18 de juliol: insurrecció a la **península**.

- l'exèrcit d'Àfrica, ben preparat i fidel al cop d'estat, està pendent de l'arribada de Franco de les Canàries per posar-se al capdavant de l'aixecament militar.
- es produeix a continuació la insurrecció a la península

1936, 19 de juliol: Franco arriba a **Tetuan** des de Canàries i es posa al capdavant de l'exèrcit africà, per estar a punt de passar a la península des del sud.

c) RESULTAT

TRIOMF a l'Espanya agrària interior i el **nord** des de Galícia fins a l'Aragó, i en determinats indrets **d'Andalusia**

FRACÀS a les **principals ciutats** i a les **àrees industrials** com Catalunya, el llevant mediterrani, el País Basc, Astúries o Madrid.

d) REACCIÓ POLÍTICA

El **19 de juliol Casares Quiroga** és substituït com a president del govern per **José Giral**.

Giral dissol l'exèrcit per la seva falta de fidelitat i crea els **milicians**, un nou exèrcit format per militars fidels i població civil voluntària.

- Es faciliten armes a la població civil, i es tanquen a les casernes els militars rebels a les ciutats fidels a la República.

1.3. El cop d'estat a Catalunya

La sublevació a Barcelona estava encapçalada per López Varela, que encapçala tropes per ocupar la ciutat. Però la insurrecció no triomfarà: oficials compromesos amb la República, obrers i guàrdies d'assalt ho impediran.

Goded es trasllada a Barcelona des de Mallorca.

EL FRACÀS DE LA INSURRECCIÓ A CATALUNYA

El **general Goded** fou l'encarregat de dirigir el moviment militar a Catalunya.

- Els **rebels**, bàsicament oficials i bona part dels caps de l'exèrcit, tenien un **escàs suport civil**. Els catalans que havien apostat pels rebels o els havien finançat eren pocs i els partits directament implicats, com Falange Española, Renovación Española o els mateixos carlins, tenien molt poca implantació a Catalunya.
- El principal partit conservador, la **Lliga Regionalista**, no va donar suport oficialment al complot tot i el seu gran distanciament del règim republicà. Alguns dirigents, sí que ho van fer, a títol individual.

La situació canviaria després del 19 de juliol, amb la revolució. Goded va rendir-se a mitja tarda i les forces insurrectes van abandonar la lluita a les altres ciutats catalanes.

La insurrecció fracassa a **Barcelona** el mateix dia **19 de juliol**. El dia **20** fracassa a **Girona i Lleida**. La victòria es va viure com un **gran triomf popular**. A més, actuà com a estímul moral per a la resistència espanyola.

1.4. L'esclat de la guerra

a) LA INTERNACIONALITZACIÓ DE LA GUERRA

La guerra civil espanyola no va ser només una guerra local. Va tenir una àmplia transcendència internacional. En el context en què es vivia, l'època d'entreguerres, a Europa hi havia tres grans tipus d'estats:

- les **democràcies liberals**
- les **democràcies populars** (comunisme)
- els **feixismes**

El que es disputava a Espanya era aquesta **lluita ideològica**.

- els **nacionals** volen imposar un règim feixista (llavors en plena expansió a Europa)
- els **republicans** pretenien mantenir el sistema democràtic liberal
- els més **radicals** fins i tot pensaven a imposar el comunisme.

Així, els tres grans models polítics de l'època tingueren protagonisme en la guerra espanyola.

b) ELS BÀNDOLS

La guerra civil espanyola va començar el **18-19 de juliol de 1936** i va acabar l'**1 d'abril de 1939**. El cop d'estat no va triomfar arreu: mentre en algunes zones triomfava de seguida, en d'altres la resistència de les forces lleials a la República va impedir-ho. D'aquesta manera, l'Estat espanyol quedava dividit en dues zones completament antagòniques:

- D'una banda, **l'Espanya nacional**, aviat liderada pel **general Franco**, que va imposar un règim feixista i va reprimir durament tots els sectors esquerrans.
- D'altra banda, **l'Espanya republicana**, que es mantenia fidel a la República, que reprimiran els sectors conservadors.

2. EL BÀNDOL REPUBLICÀ

2.1. Objectiu

a) DESUNIÓ

El bàndol republicà va demostrar més desunió:

- En l'àmbit polític, les lluites internes entre les forces d'esquerra, partits i sindicats, van fer inviable trobar un poder unificat.
- En l'àmbit militar, la resistència estava dividida: d'una banda, l'Exèrcit, d'altra, les milícies populars.

Els republicans, a més, estaven dividits pel que fa a l'objectiu a assolir:

- Uns (republicans, comunistes -PCE- i els socialistes -PSOE-) pretenien concentrar els esforços per guanyar la guerra i postposar qualsevol mena de transformació socioeconòmica.
- Altres, en canvi, els més radicals (anarquistes -FAI-CNT-, comunistes del POUM i part de UGT), defensaven que les transformacions revolucionàries eren el millor mitjà per mobilitzar el poble contra el feixisme i guanyar la guerra.

b) CLIMA DE REVOLUCIÓ SOCIAL

L'Església, la burgesia, els propietaris, les classes benestants, els catòlics, etc. van ser objecte de persecució durant les primeres setmanes (assassinats, saqueigs, crema d'esglésies i convents i requises)

Sota el pretext de revolució, es van cometre molts fets delictius; es van produir aproximadament 8500 morts violentes a la rereguarda catalana.

2.2. L'exèrcit republicà

a) SUPORT A L'EXÈRCIT REPUBLICÀ

- **Milícies antifeixistes** (iniciativa de CNT-FAI): s'ocupen de la guerra, de l'ordre públic, de l'organització de la indústria i del treball
- Suport militar de l'URSS
- Les **Brigades Internacionals**
- Solucions d'urgència: **comitè** a cada poble i ciutat per organitzar la resistència, que van acabar substituint els ajuntaments.

L'escàs ajut internacional rebut va sentenciar la zona republicana al fracàs. Només varen arribar recursos de l'URSS d'Stalin i la col·laboració de les Brigades Internacionals.

b) POSICIÓ INTERNACIONAL

Les **potències democràtiques europees** (França i la Gran Bretanya, al capdavant) van declarar-se **neutrals**, temeroses que la guerra espanyola pogués esdevenir **guerra europea i mundial**. Als països democràtics els feia tanta por l'èxit dels feixistes, com un triomf dels comunistes espanyols.

L'opinió pública progressista, democràtica i d'esquerres, des dels Estats Units fins a França, es manifestà **favorable** a la República, però no ofereix ajuda militar. Fins i tot l'armament que legalment compraven quedava retingut a la frontera francesa.

La idea de la lluita per la democràcia, el progrés i la llibertat va permetre l'arribada de gairebé **60.000 brigadistes internacionals**, fruit de la solidaritat antifeixista, que van tenir un paper important en la defensa de Madrid.

2.3. Evolució política: el govern de Largo Caballero (setembre 1936 - maig 1937)

a) OBJECTIUS I SUPORT

El setembre de 1936 Largo Caballero forma un govern amb republicans, socialistes i comunistes, fins i tot amb alguns ministres anarcosindicalistes.

Objectius:

1. Guanyar la guerra,
2. Reorganitzar l'Estat
3. Formació d'un exèrcit popular

Donen suport al govern:

- ERC
- Izquierda republicana
- PSOE i UGT
- PSUC (Partit socialista unificat de Catalunya)

Largo Caballero pretenia crear una gran aliança entre les forces republicanes, burgeses i obreres per guanyar la guerra, però va tenir greus problemes amb els comunistes i anarcosindicalistes.

b) LA "NOVA ECONOMIA"

Després dels primers dies de lluita la majoria dels amos havien fugit i la classe treballadora es va fer càrrec de les empreses.

El moviment col·lectivitzador, caracteritzat per l'autogestió dels treballadors, es va anar estenent impulsat pels sindicats.

- El Consell d'Economia de Catalunya, creat l'11 d'agost, va dissenyar un pla socialista de l'organització de l'economia.
- El Decret de col·lectivitzacions, aprovat el 24 d'octubre, establia el control obrer d'indústries i comerços.
- Altres mesures que es van decretar van ser el control de la banca, la creació d'entitats de crèdit públic, la regulació dels salaris i la municipalització del sòl urbà.
- Al final de la guerra hi havia unes 4500 empreses controlades pels comitès obrers i unes 2000 col·lectivitzades. Les col·lectivitzacions agràries van tenir poca importància a causa del predomini de la petita i mitjana propietat i de l'oposició.

Les mesures adoptades van ser ineficaces, ja que les condicions de vida van empitjorar cada vegada més.

c) ANARQUISTES CONTRA COMUNISTES: ELS FETS DE MAIG

El **3 de maig de 1937** les tensions entre els diferents grups polítics antifeixistes van esclatar violentament, sobretot a Barcelona, quan les forces governatives van procedir a desallotjar els anarquistes radicals i membres del POUM que havien ocupat l'edifici de Telefònica.

- enfrontament d'alguns militants de la CNT i POUM amb PSUC, ERC i UGT
- derrota de CNT i POUM
- 200 morts

El govern republicà va intervenir a Catalunya amb 5000 guàrdies d'assalt. Cada cop es feien més evidents les tensions entre el govern republicà i l'autonòmic.

POUM: Partit obrer marxista revolucionari radical, proper a l'anarquisme i crític amb l'URSS de Stalin. El seu líder fou **Andreu Nin**.

Fundat el **1935** a Barcelona, com una agrupació del Bloc Obrer i Camperol (BOC) i Esquerra Comunista. Propugnava la presa el poder per part del proletariat mitjançant la lluita armada. Proper a la CNT-FAI

2.3. Evolució política: el govern de Negrín (maig 1937 - març 1939)

a) CANVI DE GOVERN

Els Fets de Maig van disminuir la influència de l'anarquisme i van **enfortir les posicions comunistes**, sobretot per l'ajuda que la Unió Soviètica prestava a la República.

- Els comunistes espanyols van exigir la **dissolució del POUM i la detenció dels seus líders**. Largo Caballero s'hi va negar i va dimitir.

Azaña va encarregar la formació d'un nou govern al socialista **Juan Negrín** (d'influència comunista) davant la crisi del govern.

- **no inclou els sindicats**. CNT i UGT han de constituir-se com a partits polítics
- **s'il·legalitza el POUM**
- es reforça el **poder central**
- s'unifica la direcció bèl·lica i s'integren totes les milícies en l'**Exèrcit Popular**
- s'estableix un control sobre la **producció industrial i agrària**

b) A CATALUNYA

El **novembre del 1937** Negrín va decidir traslladar el govern de València a **Barcelona**, per tal de **controlar directament els recursos econòmics i militars** de la zona.

- El govern republicà va assumir l'ordre públic, la gestió dels proveïments, el comerç exterior, l'administració de justícia i la indústria de guerra, deixant de banda l'administració econòmica, cosa que va provocar conflictes amb el govern de la Generalitat.

b) POLÍTICA DE RESISTÈNCIA

El govern de Negrín va orientar la seva política a la resistència de l'Estat i a **potenciar un exèrcit popular**.

- va proposar en un programa, anomenat "**dels 13 punts**", unes **condicions per al final de la guerra**. Però Franco va exigir la rendició incondicional.

A partir del **març de 1938**, al territori republicà hi mancaven aliments i productes bàsics, els taltabaixos militars eren continus i entre la població s'anava estenent el cansament de la guerra. Negrín esperava que l'inici del previsible **conflicte a Europa** disminuís la presència alemana i italiana a Espanya.

3. EL BÀNDOL NACIONAL

3.1. Objectiu

El bàndol nacional tenia un objectiu clar:

- acabar amb el govern d'esquerres
- imposar un nou règim de dretes, conservador, de caire feixista.

A l'interior d'Espanya, Franco va rebre el suport dels conservadors, la majoria dels catòlics i les dretes en general. Consideraven que Franco podia posar fre davant "l'expansió del comunisme".

3.2. L'exèrcit nacional

Les causes del seu èxit són:

- unitat de direcció política i militar
- ajut decisiu de les potències feixistes, especialment de l'Alemanya de Hitler i de la Itàlia de Mussolini.

Suport a l'exèrcit:

- **exèrcit d'Àfrica:** 50.000 homes
- **milícies falangistes**
- **requetés carlins**
- **mercenaris marroquins:** 100.000 homes
- **suport internacional d'Alemanya i Itàlia**
 - tropes, armament, tancs
 - **Corpo di Truppe Volontarie:** 40.000 homes
 - **Legió Còndor:** 16.000 homes

3.3. Evolució política

a) MILITARITZACIÓ I COMANDAMENT ÚNIC

1. **L'exèrcit, eix vertebrador del nou règim.** Es creen Juntes de Defensa
2. **Cap al comandament únic: Franco**
3. **Desfer l'obra de la República:**
 - tornar les terres als propietaris expropiats
 - depurar els funcionaris propers a la República
 - fer marxa enrere en les reformes educatives
 - prohibir tots els partits polítics i sindicats, excepte la Falange i la Comunió Tradicionalista (antics carlins).

La mort accidental del general Sanjurjo el 20 de juliol de 1936 i el fet que la insurrecció no triomfés i derivés a una guerra van plantejar el problema del lideratge en la direcció militar i en el govern del territori "nacional".

1936, 24 de juliol: es crea la **Junta de Defensa Nacional** a Burgos, el govern del bàndol sublevat presidit per **Miguel Cabanellas**.

- prohibició dels partits polítics
- suspensió de la Constitució
- paralització de la reforma agrària

1936, 1 d'octubre: el general Franco és nomenat **Generalíssim** i **Cap de Govern** i assumeix tots els poders de l'Estat.

- havia aconseguit mostrar la seva capacitat de lideratge després de l'alliberament de l'alcàsser de Toledo i d'aconseguir que **Hitler i Mussolini** el reconeguessin com a l'únic interlocutor vàlid per negociar el seu suport a la insurrecció.
- la Junta de Defensa va desaparèixer i es va establir una **Junta Técnica del Estado**

b) LA CREACIÓ D'UN PARTIT ÚNIC

Tots els partits havien estat prohibits, i només eren legals Falange Española y de las JONS, i la Comunió Tradicionalista. Es toleraven la CEDA i els grups monàrquics.

1937, 19 d'abril: es promulga el **Decret d'Unificació**

- segons aquest, es creava un **partit únic a l'estil feixista**, la **Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET y de las JONS)**, fusionats el 1933).
- **Franco esdevenia el cap nacional** d'aquest partit.

- el partit va adoptar l'uniforme de la **camisa blava falangista** i la **boina vermella dels carlins**, i la **salutació feixista** amb el braç enlaire.

Quedaven establerts els suports ideològics del que més tard seria el franquisme:

- el **pensament falangista**
- el **carlisme**, que aportava la tradició i l'espiritualitat catòlica.
- els **bisbes espanyols** van qualificar l'aixecament militar de croada cristiana, amb la qual cosa el legitimaven davant l'opinió catòlica internacional.
- i el **conservadorisme monàrquic**.

c) EL GOVERN DE BURGOS

Conversió de l'estat en una **dictadura militar**. Adopció del títol de Caudillo per part de Franco. **Retorn a l'estat confessional**. Franco aconsegueix la benedicció de l'**Església**: la guerra és una croada contra el comunisme.

El **març del 1938** s'aprova la 1ª Llei, **Fuero del Trabajo** (d'inspiració feixista), amb un sindicat únic que agrupava empresaris i treballadors

El **juliol del 1937** es publica una pastoral col·lectiva dels bisbes a favor dels insurrectes.

- **estat confessional**
- **retribució estatal** a l'Església
- **educació** en mans de l'Església

Abloció de la **LEGISLACIÓ REPUBLICANA**

- **supressió** de les llibertats religiosa, política i sindical
- **supressió** dels **estatuts d'autonomia**
- **censura** de premsa
- **restabliment** de la pena de mort
- **anul·lació** del **matrimoni civil** i del **divorci**
- **prohibició** de les **vagues** i les **reivindicacions obreres**

La zona nacional havia esdevingut un **estat totalitari**.

d) L'ECONOMIA DE GUERRA

El govern de Franco disposa de:

- **crèdits a llarg termini** per part d'Itàlia i Alemanya
- **ajudes privades** com de les empreses petrolieres Texaco d'EUA, i de la burgesia catalana.

Domina la **zona cerealística** de Castella i la **zona minera** i la **indústria siderúrgica** de Bilbao i del Cantàbric.

4. LA GUERRA CIVIL A CATALUNYA

4.1. La situació revolucionària de juliol de 1936

Es dissolgué l'exèrcit. El poder és en mans de la població i dels sindicats armats (CNT i FAI).

- Es produeix una situació de doble poder entre **Generalitat i CNT/FAI**

EL PACTE GENERALITAT - SINDICATS ARMATS

- El **setembre del 1936**, després de l'entrevista entre els líders de la CNT-FAI i el President Companys, es dissoldrà el **Comitè de Milícies antifeixistes** i es posarà fi a la situació de doble poder. Els **anarquistes** entraran en el Govern de la Generalitat

El 26 de setembre es va formar un **govern d'unitat** presidit per **Josep Tarradellas**,

- **President: Lluís Companys**, **Cap de Govern: Josep Tarradellas**.

4.2. El Govern de la Generalitat (1936 - 1937)

REFORMES I CANVIS

Amb l'entrada dels anarquistes al govern, la Generalitat es veurà obligada a introduir canvis:

- **reorganització del territori**: divisió del 1936 - 38 comarques i 9 regions (mapa de la divisió del Geògraf Pau Vila)
- **reorganització de l'economia**:
 - Es crea el **Consell d'Economia de Catalunya** (agost 1936), que més que elaborar noves propostes, el que feia era donar legitimitat a fets ja consumats.
 - L'octubre s'aprova el **Decret de Col·lectivitzacions**: donava validesa legal a la situació que s'havia produït després de la fallida de Cop d'estat (moviment de col·lectivitzacions)
- **altres reformes**:
 - es dissol el Comitè de Milícies Antifeixistes i els comitès locals són substituïts per ajuntaments
 - es centralitzen els serveis policials
 - es reconstrueix l'aparell judicial per posar fi a la violència
 - es militaritzen les milícies
 - s'intervé en l'economia per les necessitats de la guerra

5. LES OPERACIONS MILITARS

5.1. La guerra de les columnes (juliol - octubre 1936)

Columnes d'uns dos mil soldats especialment d'infanteria es desplacen per arribar a ciutats o enclavaments.

Moviment del BÀNDOL REPUBLICÀ

- les columnes, formades per voluntaris, surten des de Barcelona
- fracàs en la recuperació d'Aragó i Mallorca

Moviment del BÀNDOL NACIONAL

- surten des de Sevilla i Pamplona amb l'objectiu de controlar Madrid i ocupen **Extremadura, la Vall del Tajo i Toledo**
- les tropes d'Àfrica comandades per Yagüe arriben a la Península i enllacen amb l'exèrcit del Nord comandat per Mola, que havia conquerit una zona que s'estenia des d'Irun i Donostia fins al centre.
- ocupació de la **part occidental del territori**

5.2. La batalla de Madrid (juliol 1936 - març 1937)

OBJECTIU dels insurrectes: presa de **Madrid**, capital i símbol de la República.

1936, octubre. Franco es planta a les portes de Madrid.

- el **29 d'octubre** la República decreta la mobilització general. La població suporta els bombardeigs de la legió Còndor alemanya i fa front als insurrectes. Consignes: "No passaran" "Madrid, tomba del feixisme".
- el **6 de novembre** el govern republicà es trasllada a València i va deixar la ciutat en mans d'una junta.
- l'arribada de les brigades internacionals i de la Columna Llibertat de Durruti ajuda la defensa

1936, desembre. Franco renuncia a entrar a Madrid, però decideix aïllar-la de la resta de la República.

5.3. La batalla del Nord (abril - octubre 1937)

OBJECTIU dels insurrectes: tallar les comunicacions amb **València**

- Triomf dels republicans a la **batalla del Jarama** (febrer) i **del Guadalajara** (març)

Franco trasllada l'escenari de la guerra al Nord

- el **26 d'abril**, **Guernika** és bombardejada per l'aviació nazi per ordre del Quarter General de Franco.
- els franquistes ocupen **Bilbao, Santander, Gijón** i la resta d'**Astúries**.
- milers de persones fugen i moltes busquen refugi a Catalunya.
- Franco **controla la zona industrial i minera**

Els republicans fracassen en l'intent d'atacar **Brunete** (prop de Madrid) i **Belchite** (prop de Saragossa).

5.4. La batalla de Terol (novembre 1937- juny 1938)

1937, desembre. El general Vicente Rojo planifica la batalla de Terol.

- L'exèrcit republicà es reorganitza amb la creació de les **Brigades Mixtes**.

1938, febrer. La contraofensiva feixista obliga les tropes republicanes a evacuar la ciutat.

- El govern central es troba a **Barcelona**.
- **Terol cau**.
- La pèrdua d'aquesta batalla significarà el **trencament del front d'Aragó** i el pas de les tropes nacionals **cap a Catalunya**.

1938, abril. Cau **Lleida, Balaguer, Tremp i Vinarós**

- La República queda partida en **dues zones**.

5.5. La batalla de l'Ebre (juliol 1938 - febrer 1939)

OBJECTIU dels republicans: aturar l'atac feixista a València i guanyar temps a l'espera que es precipiti la guerra mundial. És decisiva per a la derrota final de la República.

- els republicans ataquen entre Mequinensa i Amposta i ocupen Gandesa
- Franco atura l'atac, enviant aviacions alemanyes i italianes, i contraataca

1938, 16 de novembre: Franco guanya i ocupa Tarragona, Barcelona i Girona.

- Fugida cap a França de milers de refugiats (parlament, govern de la Generalitat, Lluís Companys, govern de la República)

5.6. La fi del conflicte

1939, febrer: de la República només queda Madrid i tota la regió mediterrània des de València fins Almeria.

- Gran Bretanya i França reconeixen el govern de Franco
- Manuel Azaña dimiteix com a president de la República

1939, març: insurrecció a Madrid contra el govern de la República dirigit pel coronel Casado

- el coronel Casado, que havia estat en contacte amb el servei d'espionatge de l'enemic, es fa amb el control de Madrid i crea una Junta de Defensa
- intenta una negociació de pau, però Franco la rebutja i cerca una rendició sense condicions.
- Les tropes de Franco entren a Madrid sense trobar cap resistència.
- Ocupen València i Alacant.

1939, 1 d'abril: Franco signa el darrer "pacte de guerra", declarant la fi del conflicte i la seva victòria

6. LES CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA

6.1. La vida a la rereguarda

L'estraperlo. L'escassetat d'aliments propicia el mercat negre.

Els **bombardeigs.**

El **terror** i la **repressió.** Totes dues zones van utilitzar una extrema duresa amb l'enemic

Els **refugiats.** Desplaçaments cap a València, Catalunya, França, Anglaterra i la URSS

El paper de la **dona.** Milicianes, obreres de les fàbriques, col·laboren voluntària en la resistència, i fins i tot tenen càrrecs polítics (Frederica Montseny i Dolores Ibárruri)

6.2. Balanç demogràfic de la guerra civil

Més d'**1 milió** de víctimes de guerra. A Catalunya, **entre 54.000 i 59.500.**

300.000 persones van emigrar.

La repressió franquista i l'exili van afectar directament més de **800.000 famílies**

Augment de la mortalitat, caiguda de la natalitat.

Destrucció i costos econòmics importants:

- armament (300.000 milions de pessetes)
- edificis i xarxes de comunicació
- descens de producció agrícola i industrial
- caiguda de la renda nacional i de la renda per càpita